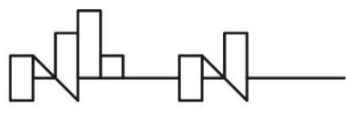

LATVIJAS REPUBLIKAS
TIESĪBSARGS

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

Norway grants

Bāzlīnijas pētījums
Pamatziņojums par pamattiesību situācijas
stiprināšanas potenciālu, vairāk izmantojot Eiropas
Savienības Pamattiesību hartu:
Latvijas situācija

Ziņojumu sagatavo Latvijas Republikas Tiesībsarga birojs, piedaloties reģionālajā projektā, ko finansē EEZ un Norvēģijas granti
Projekta nosaukums: Atbalsts nacionālajām cilvēktiesību iestādēm pamattiesību un tiesiskuma aspektu uzraudzībā (Nr. 2018-1-1440)

Autores: Mg.iur. Elīna Ūsiņa,
Mg.iur. Inga Peimane

Bāzlinijas pētījums
Pamatziņojums par pamattiesību situācijas stiprināšanas potenciālu, vairāk
izmantojot Eiropas Savienības Pamattiesību hartu

Saīsinājumi

AiM	Aizsardzības ministrija
ĀM	Ārlietu ministrija
AT	Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts
BAT	Biznesa augstskola "Turība"
BSA	Baltijas Starptautiskā akadēmija
DVI	Datu valsts inspekcija
EM	Ekonomikas ministrija
ES	Eiropas Savienība
EST	Eiropas Savienības Tiesa
FM	Finanšu ministrija
ĢP	Ģenerālprokuratūra
HP	Horizontālais princips
IeM	Iekšlietu ministrija
IZM	Izglītības un zinātnes ministrija
IKVD	Izglītības kvalitātes valsts dienests
KEM	Klimata un enerģētikas ministrija
KM	Kultūras ministrija
KNAB	Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs
Konvencija	Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija
LAD	Lauku atbalsta dienests
LBAS	Latvijas brīvo arodbiedrību savienība
LES	Līgums par Eiropas Savienību
LM	Labklājības ministrija
LU	Latvijas Universitāte
LPA	Latvijas Pilsoniskā Alianse
LPS	Latvijas Pašvaldību savienība
LZAP	Latvijas Zvērinātu advokātu padome
LZNP	Latvijas Zvērinātu notāru padome
LTMC	Latvijas tiesnešu mācību centrs
LZTIP	Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padome
LESD	Līgums par Eiropas Savienības darbību
MK	Ministru kabinets
PMLP	Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde
PTAC	Patērētāju tiesību aizsardzības centrs
RJA	Rīgas Juridiskā augstskola
RSU	Rīgas Stradiņa universitāte
Saeima	Latvijas Republikas parlaments
Satversme	Latvijas Republikas Satversme (konstitūcija)
SM	Satiksmes ministrija
ST	Latvijas Republikas Satversmes tiesa
TA	Tiesu administrācija
TB	Latvijas Republikas Tiesībsarga birojs

TM	Tieslietu ministrija (Hartas kontaktpunkts)
VARAM	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
VAS	Valsts administrācijas skola
VBTAI	Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija
VDI	Valsts darba inspekcija
VI	Veselības inspekcija
VID	Valsts ieņēmumu dienests
VM	Veselības ministrija
VP	Valsts policija
VVD	Valsts vides dienests
ZM	Zemkopības ministrija

Saturs

Saīsinājumi.....	2
levads.....	5
1. Hartas izmantošana nacionālā un subnacionālā līmenī kopš 01.12.2009.	7
1.1. Ārpus justīcijas līmenis	7
1.1.1. Likumdošanas process.....	7
1.1.2. Hartas kontaktpunkts	7
1.1.3. Izpildvara	8
1.1.4. Pašpārvalde	14
1.1.5. Tiesību aizsardzības iestādes	16
1.1.6. Pilsoniskās sabiedrības organizācijas un akadēmiskā vide.....	16
1.1.7. Apmācības un izpratni veicinošas iniciatīvas likumdevējam un izpildvarai.....	18
1.2. Justīcijas līmenis	18
1.2.1. Satversmes tiesa.....	19
1.2.2. Augstākā tiesa.....	24
1.2.3. Advokatūra, prokuratūra, notariāts, tiesu izpildītāji	29
1.2.4. Apmācības un izpratni veicinošas iniciatīvas justīcijai.....	29
2. Hartas turpmākā iespējamā loma un pievienotā vērtība, lai stiprinātu situāciju pamattiesību jomā valsts līmenī	30

Ievads

Eiropas Savienības Pamattiesību harta (turpmāk - Harta) līdz ar Lisabonas līguma spēkā stāšanos 2009.gada 1.decembrī ir juridiski saistoša un juridiskā spēka ziņā pielīdzināta Līgumam par Eiropas Savienību (turpmāk – LES) un Līgumam par Eiropas Savienības (turpmāk – ES) darbību kā primārais tiesību avots.¹ Harta ir saistoša ES iestādēm un ES dalībvalstīm, īstenojot ES tiesību aktus.²

ST³ ir atzinusi ES tiesību pārākumu: „Ar līguma par Latvijas pievienošanos Eiropas Savienībai ratifikāciju Eiropas Savienības tiesības ir kļuvušas par neatņemamu Latvijas tiesību sastāvdaļu. Tādējādi Eiropas Savienības tiesību akti un Eiropas Savienības Tiesas judikatūrā nostiprinātā to interpretācija ir jāņem vērā, piemērojot nacionālos normatīvos aktus, lai novērstu iespējamās pretrunas starp Latvijas un Eiropas Savienības tiesībām”.⁴ Tomēr ST ir nospriedusi arī Eiropas tiesību piemērošanas robežas: „Latvijas tiesību akti ir interpretējami tādējādi, lai nerastos pretrunas ar Latvijas saistībām pret Eiropas Savienību, ja vien tas neskar Satversmē ietvertos pamatprincipus”.⁵

ST skaidro, ka Harta “uzliek pienākumus institūcijām un citiem ES subjektiem, kā arī dalībvalstīm tikai tad, kad tās piemēro ES tiesības. Harta nevar tikt piemērota jomās, kuras Latvija nav nodevusi ES pārziņā. Tādējādi konstitucionālais cilvēktiesību aizsardzības mehānisms ir autonomš un neatkarīgs no ES. Turklāt jānorāda, ka līdz ar Hartas atzīšanu par juridiski saistošu dokumentu indivīdu tiesību aizsardzība tiks uzlabota, jo līdz šim tā tiek nodrošināta tikai vispārējo tiesību principu līmenī, bet tiesiskās paļāvības un noteiktības principu kontekstā ar to vien ir par maz”.⁶

Līdz ar to ir atzīts ES tiesību saistošais raksturs Latvijas valsts un pašvaldības institūcijām. Vienlaikus Hartas piemērošanā Latvijā ir vērā ņemams no EST secinātā izrietošais, ka Hartas panti, kuros ir tieša norāde uz to piemērošanu ES iestādēs un struktūrās, nav attiecināmi uz dalībvalstīm.⁷

Pēc Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūras aicinājuma TB veica izpēti par aktuālo situāciju ar Hartas piemērošanu Latvijā. Izpētes mērķis bija noskaidrot, kā Hartu savā darbā izmanto tiesu vara, likumdevējs, izpildvara, tiesību aizsardzības iestādes,

¹ Lisabonas līgums, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu. 6.pants.

² Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 51.pants.

³ Saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes tiesas likuma 32.panta otrā daļu Satversmes tiesa spriedums un tiesību normu interpretācija ir obligāta Latvijas Republikā.

⁴ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2012.gada 2.maija spriedums lietā Nr. 2011-17-03 „Par Ministru kabineta 2005.gada 10.maija noteikumu Nr.321 "Noteikumi par tukšo materiālo nesēju un reproducēšanai izmantojamo iekārtu atlīdzības lielumu un tās iekasēšanas, atmaksāšanas, sadales un izmaksas kārtību" 3. un 4.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 64., 105. un 113.pantam". Publicēts: „Latvijas Vēstnesis”, 03.05.2012., Nr. 69 (4672). Stājas spēkā 02.05.2012. Secinājumu daļas 13.3.punkta 4.rindkopa.

⁵ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2008.gada 17.janvāra spriedums lietā Nr. 2007-11-03 „Par Rīgas teritorijas plānojuma daļas 2006. - 2018.gadam, kas attiecas uz Rīgas brīvdostas teritoriju, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 115.pantam”. Publicēts: „Latvijas Vēstnesis”, 23.01.2008., Nr. 12 (3796). Stājas spēkā 17.01.2008. Secinājumu daļas 25.4.punkts.

⁶ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2009.gada 7.aprīļa spriedums lietā Nr.2008-35-01 „Par likuma „Par Lisabonas līgumu, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 101. pantam”. Publicēts: „Latvijas Vēstnesis”, Nr. 56(4042), 09.04.2009. Secinājumu daļas 18.8.punkts.

⁷ [Eiropas Savienības Tiesas 2014.gada 17.jūlija sprieduma apvienotajās lietās C-141/12 un C-372/12](#) 66. un 67.punkts

pašvaldības, pilsoniskā sabiedrība un augstskolas. Izpētes uzdevums bija izprast Hartas piemērošanas praksi, identificējot gadījumus, kad Harta piemērošana ir spēlējusi būtisku jomu. Ja gadījumā Harta nav piemērota, pētījuma respondentiem tika lūgts sniegt skaidrojumu par iespējamiem iemesliem vai šķēršļiem tās piemērošanā, kā arī redzējumu, vai un kā varētu sekmēt Hartas piemērošanu turpmāk.

Pētījuma metodes –

- 1) konkrētam respondentam vai to grupai speciāli formulētu jautājumu nosūtīšana rakstveidā, nepieciešamības gadījumā (ja respondentam vai TB radās precizējoši jautājumi), sniedzot izvērstu jautājumu precizējumu un skaidrojumu telefonsarunā;
- 2) tiesu spriedumu datu bāžu izpēte un analīze:
 - a) <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi>
 - b) <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs>
 - c) <https://www.satv.tiesa.gov.lv/cases/>

Pētījuma norises laiks: 2023.gada februāris – maijs

Pētījuma laika tvērums: laika periods no brīža, kad Harta kļuva juridiski saistoša, līdz šim (2009.gada 1.decembris – līdz Pētījuma norises brīdim).

Respondentu loks:

- 1) tiesu vara, tai piederīgās institūcijas un atbalsta organizācija – ST, AT, TA⁸, LZAP, LZNP, LZTIP, ĢP, LTMC⁹;
- 2) likumdevējs – Saeimas struktūrvienības – Juridiskais birojs, Juridiskā komisija, Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisija un Personāla nodaļa;
- 3) izpildvara un tās atbalsta institūcijas – Latvijas Republikas ministrijas¹⁰, tajā skaitā arī TM kā Hartas kontaktpunkts, un ministriju padotības iestādes izlases kārtībā (VID, PTAC, VDI, PMLP, IKVD, VBTAI, VI, VVD, VK¹¹ un VAS¹²), DVI kā neatkarīga iestāde;
- 4) tiesību aizsardzības un izmeklēšanas iestādes - VP, KNAB;
- 5) pašvaldības – 43 vietējās pārvaldes iestādes;

⁸ TA ir tieslietu ministra padotībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, kuras mērķis ir nodrošināt atbalstu tiesu (rajonu (pilsētu) tiesu un apgabaltiesu) efektīvam darbam un attīstībai, kā arī sniegt atbalstu citu tieslietu jomas institūciju darbam un attīstībai.

⁹ LTMC ir nodibinājums, kas nodrošina tiesnešu un tiesu darbinieku tālākizglītību ar mērķi stiprināt tiesisku valsti un veicināt vienotu tiesību izpratni ES kopējā tiesību telpā. Tā galvenais uzdevums ir nodrošināt kvalitatīvus tiesu sistēmas darbinieku tālākizglītības un profesionālas pilnveides pasākumus (seminārus, pieredzes apmaiņas braucienus, u.tml.), īpašu vērību veltot tēmām un uzlabojumiem, kas paaugstina tiesu spriedumu kvalitāti un sagatavo profesionāļus kvalitatīvam darbam ES tiesību sistēmā.

¹⁰ TM, ĀM, AiM, KM, VM, IZM, SM, LM, VARAM, IeM, FM, EM, ZM, KEM.

¹¹ VK ir Latvijas valdības centrs, kura uzdevums ir nodrošināt valdības darba funkcionēšanu un sniegt datus un izpētē balstītu informāciju Ministru prezidentam un valdībai, tādējādi palīdzot pieņemt precīzākus, faktos balstītus lēmumus. Cita starpā tā nodrošina valsts pārvaldes (arī valsts civildienesta) attīstības politikas izstrādi, koordinē un pārrauga tās ieviešanu.

¹² VAS ir Valsts kancelejas pārraudzībā esoša iestāde, lielākais mācību centrs valsts pārvaldē nodarbinātajiem un īsteno valsts politiku valsts pārvaldes profesionālās attīstības jomā, lai sagatavotu augsti kvalificētus un profesionālus nodarbinātos.

- 6) augstskolas, kas sagatavo juristus – LU, RSU, LJA, BSA, BAT, Alberta koledža, Biznesa vadības koledža un Juridiskā koledža;
- 7) nevalstiskās organizācijas – LBAS¹³, LPS¹⁴, LPA¹⁵, Latvijas Cilvēktiesību centrs, Centrs “Marta”, Vides aizsardzības klubs.

1. Hartas izmantošana nacionālā un subnacionālā līmenī kopš 01.12.2009.

1.1. Ārpus justīcijas līmenis

1.1.1. Likumdošanas process

Atbilstoši labas likumdošanas principam likumdevējs likumdošanas procesā izvērtē likumprojektā paredzēto tiesību normu atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normām, tostarp Satversmei, starptautiskajām un ES tiesību normām, un saskaņo likumprojektā paredzētās tiesību normas un tiesību sistēmā jau pastāvošās tiesību normas. Strādājot ar likumprojektiem Saeimā, Harta tiešā veidā netiek piemērota. Likumdevēja ieskatā, gadījumos, kad Latvija īsteno ES tiesību aktus, Saeimā iesniegtie likumprojekti ir pilnīgi, tostarp caur Hartas prizmu izvērtēti. Iesniegt likumprojektus izskatīšanai Saeimā var Valsts prezidents, MK, Saeimas komisijas, ne mazāk kā pieci Saeimas deputāti, kā arī – Satversmē paredzētajos gadījumos un kārtībā – viena desmitā daļa vēlētāju. Saeimā primāri tiek sekots līdzi, vai likumprojekts atbilst Satversmei, kas nacionālā līmenī jau paredz augstu pamattiesību aizsardzības līmeni. Turklāt, izmantojot Satversmi, nav jāizvērtē, vai konkrētajā gadījumā Latvija īsteno ES tiesību aktus. Likumdevēja ieskatā, Harta papildina, bet neaizstāj valstu pamattiesību aizsardzības sistēmas.

Ar jurisprudenci un cilvēktiesībām saistītajām Saeimas struktūrvienībām (JB, JK un CSLK) nav informācijas par gadījumiem, kad likumdošanas procesā Saeimā tieši Hartas prasības ir bijušas par pamatu likumdevēja lēmuma pieņemšanai, to būtiski mainot, tādējādi ietekmējot likumdošanas rezultātu.

1.1.2. Hartas kontaktpunkts

2020.gada 2.decembrī Eiropas Komisija nāca klajā ar paziņojumu Eiropas Parlamenta, Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komitejai un reģionu komitejai par “Stratēģiju, lai stiprinātu pamattiesību hartas piemērošanu ES”. Ar to ES dalībvalstis aicinātas izveidot Hartas kontaktpunktu (*Charter focal point*), lai veicinātu ar Hartu saistītās informācijas

¹³ LBAS ir lielākā nevalstiskā organizācija Latvijā, kura apvieno 19 dalīborganizācijas un kura īsteno profesionālu arodbiedrības biedru un darba ņēmēju interešu aizstāvību nozaru un starpnozaru līmenī.

¹⁴ LPS biedri 41 Latvijas pašvaldība: 36 novadu pašvaldības un 5 novados neietilpstošas valstspilsētas.

¹⁵ LPA ir lielākā jumta organizācija nevalstiskā sektora interešu aizstāvībā, kuras mērķis ir stiprināt pilsonisko sabiedrību Latvijā, atbalstīt NVO kopējās intereses un veidot labvēlīgu vidi to darbībai. Tā apvieno 140 biedrus, kopumā sastādot aptuveni 70 000 privātpersonas jeb 70% no visām NVO iesaistītajām personām Latvijā un 27 500 privātpersonas ārvalstīs jeb 11% no Latvijas diasporas.

plūsmu un labākās prakses. Šobrīd Latvijā kā Hartas kontaktpunkts noteikta TM, veicot informācijas apmaiņu par Hartas piemērošanu gan nacionālā līmenī, gan ar Komisiju. Kā arī tiek veikta informācijas apmaiņa par Hartas ikgadējā ziņojuma sagatavošanu, ko paredz Stratēģija. Detalizētāka informācija par TM kā Hartas kontaktpunkta darbību nav atrodama nedz TM mājaslapā, nedz šī pētījuma ietvaros TM sniegtajā informācijā TB.

1.1.3. Izpildvara

Hartas izmantošana izpildvaras dimensijā ir aplūkotas 14 ministrijas, kuru sniegtā informācija vispārīgi aptver arī situāciju ministriju padotības iestādēs, kā arī atsevišķas izlases kārtībā izvēlētas valsts pārvaldes iestādes. Veids un forma, kādā Harta tiek izmantota aplūkoto iestāžu darbā, atšķiras atkarībā no pārstāvētās nozares un konkrētās tiesību un politikas jomas specifikas, uzdevumiem un atbildības šajās jomās, kā arī citiem faktoriem.

Secināms, ka no visām Latvijas Republikas ministrijām Harta ministrijas funkciju izpildē un nozares normatīvo aktu projektu izstrādes procesā kopumā tiek izmantota visplašāk tieši TM, kas izskaidrojams ar tieslietu nozares specifiku un tvērumu, kā arī to, ka ministrija vienlaikus ir arī Hartas kontaktpunkts. Hartas piemērošana TM darbā sniedz šādus secinājumus:

- ES strukturālo un investīciju (ESI) fondu jomā ES dalībvalstīm un Komisijai fondu apguvē ir jānodrošina pamattiesību ievērošanu un atbilstība Hartai. Līdz ar to ES kohēzijas politikas programmas 2021.–2027.gadam ieguldījumu ietvaros TM ir līdzatbildīga par HP “Vienlīdzība, iekļaušana, nediskriminācija un pamattiesību ievērošana” koordinēšanu¹⁶, aptverot tādas jomas kā pamattiesību ievērošana, dzimumu līdztiesība, diskriminācijas novēršana dzimuma, rases vai etniskās izcelsmes, reliģijas vai pārliecības, invaliditātes, vecuma vai dzimumorientācijas dēļ;
- Citādi, izstrādājot dažādu finanšu instrumentu normatīvo regulējumu, to īstenojot vai piemērojot, TM nav zināms gadījums, kad Harta tiktu izmantota kā izvīrītā uzdevuma nostādne un būtu būtiski ietekmējusi likumdošanas procesu. Tomēr, izstrādājot dažādu finanšu instrumentu normatīvo regulējumu, Harta tiek ņemta

¹⁶ TM sadarbībā ar LM izstrādā vadlīnijas HP ieviešanai un uzraudzībai; sniedz atzinumus par ES fondu plānošanas dokumentu projektiem, tiesību aktu projektiem ES fondu jomā; sniedz Uzraudzības komitejai un Apakškomitejai viedokli par projektu iesniegumu vērtēšanas kritēriju projektiem un to metodikām, kas saistīti ar HP; apkopo ES fondu vadībā vai īstenošanā iesaistīto institūciju sniegtos ziņojumus par nediskriminācijas principu pārkāpumiem vai saņemtajām sūdzībām par pārkāpumiem, kas saistīti ar ES fondu atbalstīto darbību neatbilstību Hartā ietvertu vienlīdzīgu iespēju principiem, un šo apkopojumu finanšu korekcijas veikšanai nosūta Centrālajai finanšu un līgumu aģentūrai un informācijai Labklājības ministrijai; nepieciešamības gadījumā organizē starpinstitūciju sanāksmi, lai izvērtētu nediskriminācijas principu pārkāpumus vai saņemtas sūdzības par pārkāpumiem, kas saistīti ar ES fondu atbalstīto darbību neatbilstību Hartā ietvertu vienlīdzīgu iespēju principiem, un pēc iespējas rastu risinājumu pārkāpuma novēršanai, sniedz informāciju LM ziņojuma sagatavošanai Uzraudzības komitejai par ES fondu atbalstīto darbību neatbilstību Hartā ietvertu vienlīdzīgu iespēju principiem; nepieciešamības gadījumā sagatavo un publicē skaidrojošus materiālus par dažādiem Hartas jautājumiem, kā arī organizē par tiem informatīvus pasākumus ES fondu vadībā iesaistīto valsts un pašvaldību iestāžu darbiniekiem, ES fondu finansējuma saņēmējiem u.c. mērķa grupām, lai nodrošinātu vienotu izpratni par HP ievērošanu.

vērā kā horizontāla nostādne. Piemēram, jaunajā ES kohēzijas politikā (ES fondi 2021-2027) tiek gatavoti Ministru kabineta noteikumi, kuru izstrādē kā viena no horizontālajām pamatnostādnēm ir Harta;

- Harta ir tikusi ievērota un piemērota tiesību aktu projektu izvērtēšanas (starpministriju saskaņošanas procesā) un izstrādes gaitā TM, piemērojot Hartā ietvertos principus un tiesības, bet tieši neatsaucoties uz Hartā ietvertajām tiesību normām, tā vietā veidojot atsauci uz nacionālajām tiesību normām, kurās iekļauti Hartā noteiktie pamatprincipi. Proti, tiek ņemtas vērā Satversmē nostiprinātās tiesības, kas vienlaikus ir nostiprinātas arī Hartā. Turklāt normatīvā regulējuma izstrādē un izvērtēšanā tiek ņemta vērā gan ST spriedumos sniegtā interpretācija, gan Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūra, gan Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija u.c. Līdz ar to, ņemot vērā, ka Hartā nostiprinātās tiesības vienlaikus ir nostiprinātas arī Satversmē, Harta kā tiesību avots atsevišķi netiek izdalīta;
- TM krimināltiesību jomā bieži saņem izvērtēšanai ES Tiesas spriedumus, kas sniedz ne tikai ES tiesiskās sadarbības instrumentu interpretāciju, bet arī to, kā tie interpretējami kontekstā ar Hartas nomām. TM vērtē ES Tiesas lietas materiālus un sniedz viedokli savas kompetences ietvaros par nepieciešamību iestāties prejudiciālā nolēmuma lietā, kā arī norāda, vai lieta ir saistīta ar būtiskām Latvijas Republikas interesēm. Visbiežāk šādos gadījumos nākas skaidrot konkrētu Hartas normu un vai Latvijas normatīvais regulējums nav tai pretrunā. TM izvērtējuma rezultātā var tikt grozīts Kriminālprocesa likums;¹⁷
- TM atzīst, ka Hartas regulējums tiek izmantots darbā pie jaunu ES direktīvu vai regulu izstrādes, proti, lai nodrošinātu tā atbilstību Hartai;
- Konstitucionālo tiesību jomā Harta netiek tieši izmantota TM uzdevumu izpildē un nozares normatīvo aktu projektu izstrādes procesā (t.sk. juridiskajā pārbaudē un ietekmes novērtējumā), bet tikai kontekstā ar valsts konstitucionālo cilvēktiesību aizsardzības mehānisma īstenošanu, kas kā norādījusi arī ST, pēc savas būtības nevar paredzēt mazāku pamattiesību nodrošināšanas jeb aizsardzības apjomu, nekā paredz jebkurš no Latvijai saistošajiem starptautiskajiem cilvēktiesību aktiem. Citāds secinājums nonāktu pretrunā ar Satversmes 1.pantā ietverto tiesiskās valsts ideju, jo viena no galvenajām tiesiskās valsts izpausmes formām ir cilvēka tiesību un pamatbrīvību atzīšana par valsts augstāko vērtību.¹⁸ Latvijas un ES cilvēktiesību aizsardzības sistēmas nav pretrunīgas, jo balstās uz līdzīgām vērtībām un principiem.

leM informē, ka Hartai ir būtiska nozīme un tieša ietekme uz tās kompetences

¹⁷ Piemēram, nesenākais gadījums, kad ES Tiesas sniegtās Hartas interpretācijas rezultātā tika grozīts Kriminālprocesa likums, bija grozījumi Kriminālprocesa likuma 697.panta pirmās daļas 3.punktā un otrās daļas 3.punktā, kas tika izdarīti ar 2022.gada 6.oktobra likumu "Grozījumi Kriminālprocesa likumā". Grozījumi tika izdarīti sakarā ar ES Tiesas 2021.gada 12.maija spriedumu lietā Nr. C-505/19, kurā ES Tiesa sniedza interpretāciju saistībā ar Hartas 50. pantu. Kriminālprocesa likuma 697.panta pirmās daļas 3.punktā un otrās daļas 3.punktā minētie izdošanas atteikuma iemesli tika papildināti, lai dubultās sodāmības nepieļaujamības atteikuma iemeslos ietvertu arī citu ES dalībvalstu pieņemtus spriedumus.

¹⁸ Sk. Satversmes tiesas 2005.gada 14. septembra sprieduma lietā Nr. 2005-02-0106 10. punktu.

īstenošanu. Ministrijas ieskatā Harta un citi ES akti vairākos aspektos iezīmē augstāku cilvēktiesību standartu nekā citos starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos ir noteikts, piemēram, attiecībā uz fizisko personu datu aizsardzību un apstrādi. Tāpat atšķirībā no citiem starptautiskajiem cilvēktiesību dokumentiem Hartā ietvertais cilvēktiesību katalogs satur vairākus patstāvīgi atdalītus pamattiesību aspektus, kas citos starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos atsevišķi kā pastāvīgas pamattiesības nav noteiktas, piemēram, datu aizsardzība, patvēruma tiesības, vēlēšanu tiesības u.c. Turklāt Harta ir tieši piemērojama visās ES dalībvalstīs. Attiecīgi leM savas kompetences ietvaros Hartā noteiktās pamattiesības piemēro gan, sniedzot atsauces uz to tiešā veidā, gan netieši jeb, minot Eiropas Savienības Tiesas (turpmāk – EST) judikatūru. leM uzskata, ka atsevišķos gadījumos Harta ir būtiski mainījusi normatīvā akta izstrādes un pieņemšanas iznākumu leM darbības jomā.¹⁹ Savukārt leM padotības iestāde PMLP atzīst, ka savā darbībā vadās pēc Hartā ietvertajiem principiem un normām, kas, iestādes ieskatā, ir detalizēti un plaši pārņemti nacionālajos tiesību aktos, jo sevišķi Satversmē un nozares tiesiskajā regulējumā.

ĀM apzinās Hartas juridiski saistošo raksturu un ņem vērā tās normas gadījumos, kad tas ir nepieciešams ministrijas funkciju izpildē. ĀM koordinē Latvijas nostāju ievērojamā daļā jautājumu, kas tiek skatīti ES Padomē. Virkne no šīm nostājām ir saistīta ar likumdošanas procesu ES, un tas rada padziļinātu sabiedrības interesi par dokumentiem un diskusijām, kas notikušas ES tiesību aktu izstrādes procesā. Latvijas nostāju saistībā ar iespējamo piekļuvi dokumentiem ĀM koordinē ar nozaru ministrijām, ņemot par pamatu Eiropas Parlamenta un Padomes regulā (EK) Nr. 1049/2001 (2001. gada 30. maijs) par publisku piekļuvi Eiropas Parlamenta, Padomes un Komisijas dokumentiem ietvertās normas, Hartas piemērojamās normas un ES Tiesas judikatūru šajā jomā.²⁰ Atsauce uz Hartu tiek veikta atsevišķās ĀM kompetencēs, piemēram, konsulārajā jomā. Tas notiek normatīvo aktu projektu

¹⁹ 1) Grozījumi Nacionālās drošības likumā (18.¹pants), nosakot tiesības iekšlietu ministram lemt par aizliegumu personai izceļot no valsts. Hartā noteiktās tiesības uz pārvietošanās brīvību samērotas ar valsts drošības aizsardzības interesēm. Atsauces sniegtas gan uz atbilstošu EST judikatūru, gan Hartu; 2) Gaisa kuģu pasažieru datu reģistrā noteiktais priekšnoteikums attiecībā uz nepieciešamību saņemt tiesas piekrišanu gaisa kuģu pasažieru datu izsniegšanai. Hartā nostiprinātās tiesības uz fizisko personu datu aizsardzību samērotas ar smagu un sevišķi smagu noziedzīgu nodarījumu atklāšanu, novēršanu, kā arī valsts drošības apdraudējumu novēršanu. Atsauces sniegtas gan uz atbilstošu EST judikatūru, gan Hartu; 3) Elektronisko sakaru likumā noteiktā saglabājamo datu saglabāšana un izsniegšana nolūkā samērot fizisko personu datu aizsardzību ar smagu un sevišķi smagu noziedzīgu nodarījumu atklāšanu, novēršanu, kā arī valsts drošības apdraudējumu novēršanu. Tāpat arī nosacījumi par atrašanās vietas datu izsniegšanu nolūkā sniegt palīdzību personai, ko īsteno uz ārkārtas gadījumiem reaģējošās institūcijas. Atsauces sniegtas gan uz atbilstošu EST judikatūru (kas paredz augstāku standartu nekā Eiropas Cilvēktiesību tiesa), gan Hartu; 4) Operatīvās darbības likumā (piemēram, 2021.gada 8.decembra grozījumi attiecībā uz operatīvā eksperimenta veikšanu), samērojot operatīvās darbības mērķus ar personas tiesībām. Atsauces sniegtas tostarp uz Hartu; 5) Grozījumi Dzīvesvietas deklarēšanas likumā nolūkā samērot personas, kas atrodas ieslodzījuma vietā vai ārstniecības iestādē tiesības būt sasniedzamai tiesiskajās attiecībās ar valsti vai pašvaldību ar tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību, personas datu aizsardzību un tiesībām brīvi apmesties dalībvalstu teritorijā. Atsauces sniegtas tostarp uz Hartu; 6) Transponējot Eiropas Parlamenta un Padomes 2004.gada 29.aprīļa Direktīvu 2004/38/EK par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā, ar ko groza Regulu (EEK) Nr. 1612/68 un atceļ Direktīvas 64/221/EEK, 68/360/EEK, 72/194/EEK, 73/148/EEK, 75/34/EEK, 75/35/EEK, 90/364/EEK, 90/365/EEK un 93/96/EEK nacionālajos normatīvajos aktos un attiecīgi piemērojot arī EST pēcāk ietvertās atziņas attiecībā uz Hartā ietverto tiesību uz ģimenes dzīvi aizsardzības standartu, kā arī brīvas pārvietošanās tiesībām Savienībā.

²⁰ Vispārējās tiesas 2021. gada 21. aprīļa spriedums lietā T-252/19, *Pech*; Vispārējās tiesas 2018. gada 4.septembra spriedums lietā T-56/16, *ClientEarth*.

izstrādes laikā un atsauce parasti ir ietverta tiesību akta projekta ietekmes novērtējumā (anotācijā).

EM atzīst, ka Hartā izklāstītā tiesību un brīvību īstenošana ES Vienotā tirgus jomā tieši ietekmē Latvijas SOLVIT²¹ koordinācijas centra darbības nodrošināšanu. SOLVIT tīkls palīdz uzņēmējiem un iedzīvotājiem atrisināt pārrobežu problēmas, kas saistītas ar atbilstības nodrošināšanu Hartas un citām ES tiesību normām.

Politikas īstenošana, EM ieskatā, norit atbilstoši Hartā paredzētajām tiesībām un brīvībām, cenšoties nolīdzsvarot nozares tiesisko regulējumu tā izstrādes procesā ar Hartu (piemēram, iekšējā tirgus un uzņēmējdarbības politikas plānošanas jomā). Vienlaicīgi EM atzīst, ka Harta neapšaubāmi ietekmē ministrijas kompetencē esošus un likumdošanas procesā izlemjamus jautājumus par tādu ES tiesību aktu pārņemšanu vai piemērošanu, kuri ir balstīti uz Hartā paredzētajām tiesībām un brīvībām (piemēram, digitālo pakalpojumu jomā). EM vērš uzmanību uz to, ka Mājokļu politikas jomā šobrīd norit darbs pie Mājokļu pieejamības pamatnostādņu²² izstrādes, kas ietver visaptverošu atsauci uz nepieciešamību nodrošināt Hartā nostiprināto tiesību un brīvību īstenošanu. Visi ieguldījumi saskaņā ar pamatnostādņu mērķiem nodrošinās pamattiesību ievērošanu un atbilstību Hartai. Vienlaikus EM norāda, ka Hartas piemērošana citās ministrijas kompetences jomās kopumā līdz šim nav būtiski mainījusi likumdošanas procesa vai politikas rezultātus, ievērojot Satversmē un citos Latvijas Republikā saistošajos tiesību aktos jau iepriekš nostiprinātās tiesības, kuru aizsardzību jānodrošina neatkarīgi no Hartas piemērošanas. EM padotības iestāde PTAC secina, ka tās praksē nav bijusi nepieciešamība piemērot Hartu, jo ir pietiekami ar nacionālo tiesisko regulējumu, ES regulām un direktīvām.

VARAM atzīst, ka tieša Hartas piemērošana tās praksē nav konstatēta. Tomēr, ministrijas ieskatā, Hartā noteikto pamattiesību ievērošana tiek nodrošināta, atbilstoši īstenojot ES tiesību aktus. Proti, VARAM ievēro Hartā paredzētās pamattiesības, implementējot un tieši piemērojot ES tiesību aktus, īpaši pievēršot uzmanību gadījumos, kad ES tiesību akti norāda nepieciešamību sekmēt Hartā noteikto pamattiesību īstenošanu.²³ Savukārt VARAM pārraudzībā esošais VVD, atzīstot, ka tā darbībā Harta nav tieši piemērota, uzsver, ka Hartā ietvertās tiesības, brīvības un principi ir jau ietverti nacionālajos normatīvajos aktos, kurus, ievērojot, attiecīgi tiek nodrošināta arī Hartu sargāto cilvēktiesību ievērošana.

KEM norāda, ka Hartu ministrijas funkciju izpildē un normatīvo aktu projektu izstrādes procesā tiešā veidā nepiemēro, jo tā neietver klimata un enerģētikas jomu regulējošas

²¹ SOLVIT ir alternatīvs problēmu risināšanas tīkls, kuru 2002. gadā izveidoja Eiropas Komisija sadarbībā ar ES dalībvalstīm un Norvēģiju, Islandi un Lihtenšteinu. Tīkla uzdevums ir 10 nedēļu laikā rast praktisku risinājumu ES vienotā tirgus problēmām, kuras ir izraisījuši valsts iestāžu pieņemti lēmumi, nepareizi piemērojot ES tiesību aktus (Līgumu par Eiropas Savienības darbību, Līgumu par Eiropas Savienību, direktīvas, regulas, lēmumus).

²² https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/d9854ae6-6adb-4f67-aff5-69e04ebe14c1

²³ Šāds piemērs redzams Regulas (ES) Nr.2021/106023 9. panta 1. punktā – Savienības dalībvalstis un Eiropas Komisija fondu apgūvē nodrošina pamattiesību ievērošanu un atbilstību Hartai. Attiecīgajā gadījumā VARAM ir izstrādājusi gan atbilstošus projektu vērtēšanas kritērijus, gan nosacījumus, kas jāievēro finansējumu saņēmējiem, lai nodrošinātu pamattiesību ievērošanu un atbilstību Hartai.

ES un/vai nacionālās tiesību normas. KEM nav konstatējusi nepilnības līdzšinējā tiesību aktu izstrādes procesā, kas norādītu uz nepieciešamību tiesību aktu projektus izvērtēt arī Hartas kontekstā.

AiM atzīst, ka ministrija un tās padotības iestādes attiecīgo funkciju izpildē uz Hartu tiešā veidā atsauktos ļoti reti, ņemot vērā, ka valsts aizsardzība ir dalībvalstu kompetencē esošs jautājums un saskaņā ar Hartas 51.panta pirmo daļu tā ir piemērojama uz dalībvalstīm tikai tad, kad tās īsteno Eiropas Savienības tiesību aktus. AiM norāda, ka Hartas principi ir ietverti arī nacionālajos un citos starptautiskajos tiesību aktos, tādējādi tie tiek ņemti vērā AiM funkciju izpildē.

VM informē, ka, ņemot vērā to, ka Hartā iekļautie principi un nostiprinātās tiesības pārklājas ar ES primārajiem tiesību aktiem, kā arī ar Satversmē iekļautiem principiem un nostiprinātajām pamattiesībām, Harta veselības politikas izstrādes procesā un normatīvo aktu projektu izstrādē netiek izmantota vai tiek izmantota retos gadījumos. Tā kā VM informācijas sistēmā nepastāv funkcionalitāte atlasīt dokumentus pēc tajos pielietotām atsaucēm vai izmantotās literatūras, līdz ar to nav iespējams sniegt piemērus par Hartas izmantošanas gadījumiem. VM padotības iestādes VI praksē nav identificētu gadījumu par Hartas tiešu piemērošanu.

ZM ieskatā, tā kā Harta nosaka vispārīgus pamatprincipus, kas nostiprināti arī Satversmē un Valsts pārvaldes iekārtas likumā, neviens likumdošanas procesa posms nevar notikt pretēji Hartā ietvertajām pamattēzēm un jebkurš normatīvais akts tiek interpretēts, ievērojot pamattiesības. Tomēr atsauce uz konkrēto Hartas pamatprincipu tiesiskajos regulējumos parasti nav norādīta, tikai konstatēta atbilstība. Turklāt netiek īpaši fiksēts un uzskaitīts, kurus Hartas pamatprincipus nodrošina attiecīgais tiesiskais regulējums vai faktiskā rīcība.

IZM secina, ka Hartā noteiktās tiesības, brīvības un principi attiecībā uz ministrijas atbildībā esošajām jomām ir ietverti nozari regulējošajos normatīvajos aktos. Izstrādājot tiesisko regulējumu un konkrētas tiesību normas, kā arī skaidrojot tiesiskā regulējuma nepieciešamību un to ietekmi, Hartā noteiktās tiesības un principi tiek vērtēti un aprakstīti tiesību akta sākotnējās ietekmes novērtējumā (anotācijā). Ministrijas kompetencē esošo tiesību aktu pilnveide pamattiesību jomā, IZM ieskatā, ir tieši Satversmē ietvertu pamattiesību piemērošanas nopelns. Hartas lomu savā darbā ir uzsvērusi IZM padotības iestāde IKVD, kas izmantojusi no Hartas izrietošās atziņas, pilnveidojot Izglītības likumu 2021.gadā tiesību uz kvalitatīvu un iekļaujošu izglītību kontekstā, kā arī pamatojot savu viedokli darba procesā.

SM atzīst, ka dzelzceļa jomā, tostarp arī nozares normatīvo aktu projektu izstrādes procesā, juridiskajā pārbaudē un ietekmes novērtējumā Hartu tieši nepiemēro. Ir iespējami daži izņēmumi un normatīvā akta anotācijā tiek iekļautas atsauces arī uz Hartas pamattiesību principiem, bet kopumā Hartas pamatprincipi tiek ievēroti un piemēroti netieši, izstrādājot jebkuru normatīvo aktu, kā arī veicot ikdienas pienākumus. Savukārt Autopārvadājumu jomā Hartā ietvertās tiesības un principi, jo īpaši Hartas 15., 16., 20., 21., 28. un 37.pants, tiek ņemti vērā un izvērtēti, izstrādājot ES līmeņa normatīvos aktus, tādējādi tos ieviešot un pārņemot nacionālā līmeņa

normatīvajos aktos. Jūrlietu jomā nacionālo normatīvo aktu projektu izstrādes procesā Harta līdz šim tiešā veidā netika piemērota. To nav bijis nepieciešams darīt, jo nacionālo normatīvo aktu projekti, kurus izstrādā SM ir tādi, ar kuriem tiek ieviests atbilstošs starptautiskais vai ES regulējums, kura izstrādes procesā jau ir veikts detalizēts dažādu aspektu, tostarp ietekmes uz cilvēktiesībām, izvērtējums. SM norāda, ka iespējamie šķēršļi, kādēļ Harta netiek piemērota tiešā veidā ir tas, ka nav oficiāla obligāta nosacījuma, ka, izstrādājot normatīvo aktu, būtu jāatsaucas uz kādu no Hartas pamatprincipiem (izņemot īpašus gadījumus, kad uzdoti tāda veida uzdevumi). Ņemot vērā, ka Hartas pamatprincipi ir integrēti tieši vai netieši citos normatīvajos aktos, netiek saskatīta nepieciešamība uz to atsaukties normatīvo aktu izstrādes procesā gadījumos, kad šie normatīvie akti tiešā veidā neskar Hartas kompetences jautājumus. Turklāt Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10.pantā ir noteikti valsts pārvaldes principi, tostarp ir norādīts, ka valsts pārvalde ir pakļauta likumam un tiesībām, kā arī savā darbībā ievēro cilvēktiesības.

LM informē, ka atbilstoši kompetencei Hartas normās paredzētais tiek ņemts vērā, izstrādājot jaunus normatīvos aktus un grozījumus normatīvajos aktos, kā arī politikas plānošanas un attīstības dokumentus darba tiesību, sociālās drošības, dzimumu līdztiesības, sociālās iekļaušanas, sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā, interpretējot esošo normatīvo aktu normas un sniedzot par tām viedokli gan privātpersonām, gan citām valsts iestādēm, kā arī vērtējot un sniedzot atzinumu par citu institūciju sagatavotajiem tiesību aktu projektiem un sociālās drošības sistēmas reformu. LM cenšas panākt, lai visi likumdošanas priekšlikumi, politikas attīstības plānošanas dokumenti un pasākumi būtu pilnībā saderīgi ar Hartu. Turklāt Hartā noteiktie principi tiek ievēroti gan gatavojot tālākizglītības programmas, gan organizējot dažādus profesionālās kompetences celšanas pasākumus sociālās labklājības nozares speciālistiem, kā arī izstrādājot nozares normatīvo regulējumu. Vienlaikus LM sadarbībā ar TM ir atbildīga par HP "Vienlīdzība, iekļaušana, nediskriminācija un pamattiesību ievērošana" ES fondu apgūvē koordināciju Latvijā. LM ir atbildīgā iestāde arī par HP "Vienlīdzīgas iespējas".²⁴ LM padotības iestāžu VDI un VBTAI sniegtā informācija neliecina par Hartas tiešas piemērošanas pieredzi, jo ikdienas darbā iestādes atsaucas uz nacionālajiem tiesību aktiem, kuros ES prasības jau ir ieviestas.

FM atzīst, ka, gatavojot tiesību akta sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumu (anotāciju), vai, sniedzot atzinumu par citas ministrijas sagatavotā tiesību akta projektu, dažkārt atsevišķi jautājumi tiek padziļināti analizēti no privātpersonu pamattiesību viedokļa, taču šāds izvērtējums tiek veikts galvenokārt satversmības kontekstā, jo Satversmes regulējums attiecībā uz virkni pamattiesību pārklājas ar Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju un Hartu. Ministrijas ieskatā Hartas principi netieši (nenorādot tos anotācijā) tiek iekļauti normatīvajos

²⁴ LM pienākumos ietilpst izstrādāt metodiskos materiālus, nodrošināt konsultatīvu atbalstu, sniegt atzinumus par ES fondu plānošanas dokumentu projektiem, kā arī veikt analīzi par ES fondu ieguldījumu atbilstību HP "Vienlīdzīgas iespējas".

aktos. FM un tās padotībā esošo iestāžu darbībā atbilstoši kompetencei tiek īstenotas saistošās Hartas tiesības. Vienlaikus nav indikāciju par to, ka Harta būtu būtiski ietekmējusi likumdošanas procesu.

Hartas loma pastarpināti (kopā ar citiem starptautiskiem dokumentiem) parādās ES Eiropas Reģionālās attīstības fonda, Eiropas Sociālā fonda un Kohēzijas fonda projektu vērtēšanā, ņemot vērā HP. Atbilstoši LM izstrādātajai metodikai, izvērtējot investīciju saturu un plānotās darbības, īstenošanas nosacījumos tiek noteikti arī specifiski HP rādītāji, kas atbilstošos gadījumos iekļaujami projekta pieteikumā un īstenojami apstiprinātajos projektos. Līdzīgi kā 2014.-2020.gada plānošanas periodā,²⁵ arī tagad FM izstrādātās vadlīnijas Nr.3.1. "Eiropas Reģionālās attīstības fonda, Eiropas Sociālā fonda plus, Kohēzijas fonda un Taisnīgas pārkārtošanās fonda projektu iesniegumu atlases metodikas 2021.–2027.gadam" paredz, ka atbildīgajām iestādēm, ņemot vērā plānoto investīciju jomu un tvērumu izglītības, sociālajā un veselības aprūpes infrastruktūrā, jāparedz nosacījumi, lai nodrošinātu atbilstību pamattiesībām invaliditātes gadījumā.²⁶ Veicot investīcijas, nepieciešams nodrošināt atbilstību nacionālajai nozares politikai un ES politikai un tiesiskajam regulējumam, tajā skaitā Hartai, lai nodrošinātu atbilstību cilvēktiesību prasībām.

KM norāda, ka kultūrpolitika ir veidota un īstenota atbilstoši Hartas principiem, jo ministrija tās funkciju izpildē un nozares normatīvo aktu projektu izstrādes procesā ņem vērā Hartā ietvertās tiesības, brīvības un principus, tos ievēro un veicina īstenošanu un ievērošanu. Ministrija to sauc par pastarpināto piemērošanu, norādot, ka tiešā veidā Hartu nepiemēro.

DVI kā funkcionāli neatkarīga iestāde atzīst, ka Harta šobrīd ir vienīgais juridiskais dokuments, kurā fizisku personu tiesībām uz savu personas datu aizsardzību ir piešķirts patstāvīgu pamattiesību statuss, turpretī gan Satversme, gan Konvencija šīs tiesības atvasina no tiesībām uz privāto dzīvi. Līdz ar to Harta ir nozīmīgs dokuments DVI mērķu sasniegšanā - aizsargāt fizisko personu pamattiesības datu aizsardzības jomā atbilstoši Vispārīgajai datu aizsardzības regulai. Harta tiek izmantota kā pamatojums DVI atzinumos par citu iestāžu sagatavotajiem normatīvo aktu projektiem un atbildēs uz personu iesniegumiem, skaidrojot Vispārīgās datu aizsardzības regulas piemērošanu un datu aizsardzību.

1.1.4. Pašpārvalde

Kopš 2021.gada 1.jūlija administratīvi teritoriālās reformas rezultātā Latvijā iepriekšējo 119 pašvaldību vietā ir 43 pašvaldības – 36 novadu pašvaldības un septiņas valstspilsētu pašvaldības. Rezultātā daudzas pašvaldības ir vairāku pašvaldību tiesību un saistību pārņēmējas. Pašvaldības cilvēkresursu kapacitātes un finansējuma trūkuma dēļ neveic uzskaiti, kādi normatīvie akti un kādās situācijās tiek piemēroti, un

²⁵ ES fondu 2021. – 2027.gada plānošanas periodā, lai nodrošinātu atbilstību [Kopīgo noteikumu regulas Nr.2021/1060](#) 9.panta 1., 2. un 3.dai, kas ietver atsauci uz Hartu, lielā mērā tiek pārņemta līdzšinējā prakse, kas tika piemērota 2014.-2020.gada plānošanas periodā.

²⁶ Atbildīgās iestādes projektu iesniegumu vērtēšanas kritēriju komplektā iekļauj kritērijus, kas vērtē projektu atbilstību HP "Vienlīdzība, iekļaušana, nediskriminācija un pamattiesību ievērošana".

kāda tam ir bijusi ietekme, turklāt pašvaldībām tādu pienākumu neuzliek likums. Līdz ar to pašvaldībām objektīvi nav iespējams sniegt visaptverošu informāciju par periodu no 2009.gada 1.decembra līdz pašvaldību apvienošanai. Mēģinājums to darīt, pašvaldību ieskatā, būtu nesamērīgs slogs. Tāpēc pašvaldību sniegtie dati drīzāk ir aplūkojami no 2021.gada 1.jūlija līdz šim brīdim. No aptaujātajām 43 pašvaldībām, pētījumam atsaucās 37 pašvaldības. Pašvaldību sniegtā informācija dod šādus secinājumus:

- vairākumā pašvaldību to ikdienas darbā Harta netiek tieši piemērota, veidojot konkrētas atsauces uz Hartu dokumentos, jo nav bijusi tāda nepieciešamība;
- dažās pašvaldībās Harta izmantota nacionālo tiesību normu tulkošanas un piemērošanas nolūkā administratīvo strīdu ietvaros, kā arī atsevišķos gadījumos sociālo tiesību jomā. Konkrēts gadījums, kad pašvaldībām, viņu ieskatā, ir bijusi atsaušanās uz Hartas principiem, bija vēršoties ST²⁷. Nav konstatēti gadījumi, kad Harta būtu sniegusi būtisku ietekmi un pienesumu pašvaldību darbā;
- pašvaldības savā darbībā, dokumentu izstrādē un lēmumu pieņemšanā balstās uz nacionālajiem tiesību aktiem, kas ir pakārtoti starptautiskajiem tiesību aktiem, kuros ir atvasināti un iekļauti pamatprincipi no Latvijai saistošajām starptautiskajām normām. Jo sevišķi pašvaldības balstās uz Satversmē ietvertu pamattiesību regulējumu. Hartā nostiprinātie tiesību principi, pašvaldību ieskatā, tiek piemēroti pastarpināti, piemērojot citus nacionālos un starptautiskos tiesību dokumentus, kuros Hartas principi ir iekļauti, iedzīvināti un sasaucās kopā ar nacionālo tiesisko dimensiju. Nacionālais tiesiskais regulējums ir visaptverošs un pilnībā pietiekošs pašvaldību darbības nodrošināšanai. Līdz ar to, ievērojot nacionālos normatīvos aktus, pašvaldību normatīvo aktu izstrādes procesā, juridiskajā pārbaudē un ietekmes novērtējumā, harmonizējot tos ar ārējiem tiesību aktiem, pašvaldības uzskata, ka ne tikai ievēro Hartu, bet arī netieši integrē tajā ietvertās tiesības;
- pašvaldības uzskata, ka tām uzticētās funkcijas tiek veiktas atbilstoši Hartas pamatprincipiem, to pat speciāli nepiemērojot, bet vienkārši pēc jēgas un būtības ievērojot jeb nepārkāpjot tajā iekļautās vērtības;
- dominē uzskats, ka Harta vairāk piemērojama tiesās, īstenojot pamattiesības, vai arī valsts mēroga likumprojektu izstrādē. Pāris pašvaldības neizslēdz iespēju izmantot Hartu turpmāk, risinot netipiskus ar pašvaldības funkcijām saistītus jautājumus un, izskatot jautājumus par pamattiesībām, lai veicinātu cilvēktiesības un brīvības. Pieļāvums Hartas tiešai piemērošanai pašvaldību darbā ir noreducēts uz ļoti retiem gadījumiem;
- pašvaldību speciālistiem nav šķēršļu piemērot Hartu, drīzāk nav precīza redzējuma par Hartas piemērošanas lietderību pašvaldības praksē, jo ikdienas darbā pilnībā pietiek ar nacionālo tiesisko regulējumu. Turklāt trūkst pārliecības par to, kādās situācijās Harta var tikt izmantota. Līdz ar to ir virkne pašvaldības, kas Hartas izmantošanu un piemērošanu savā ikdienas darbā uzskata pat par nelietderīgu.

²⁷ Pašvaldības iesniedza sūdzību ST, apstrīdot Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likumu saistībā ar administratīvi teritoriālo reformu. Iepazīstoties ar ST spriedumu (2021.gada 21.jūnija spriedums lietā Nr.2020-41-0106), secināms, ka respondenti, vēršoties ST, patiesībā ir atsaukušies uz Eiropas vietējo pašvaldību hartu. Arī telefonkonsultācijās, kas notika šī pētījuma laikā, varēja secināt, ka daudzas pašvaldības jauc Eiropas Savienības Pamattiesību hartu ar Eiropas vietējo pašvaldību hartu.

1.1.5. Tiesību aizsardzības iestādes

Tiesību aizsardzības iestāžu tvērumā ir uzklauts VP un KNAB viedoklis par Hartas piemērošanu.

VP atzīst, ka darba procesā ir piemērojusi Hartu kopsakarā ar citām starptautisko un ES tiesību, kā arī nacionālo tiesību normām, piemēram, izskatot VP nodarbināto un privātpersonu iesniegumus, sniedzot viedokli vai atzinumus VP struktūrvienībām, vai paskaidrojumus tiesai, kā arī cīnoties par VP nodarbināto tiesībām izceļot no Latvijas Republikas uz trešajām valstīm. Vienlaikus VP uzsver, ka tās uzdevumu un funkciju izpilde notiek primāri saskaņā ar Satversmi. Papildus tai VP piemēro ES, kā arī saistošos starptautisko tiesību normatīvos aktus, kā arī nacionālos un iekšējos normatīvos aktus. VP ieskatā, tās amatpersonas amata pienākumu izpildes laikā, piemērojot tiesību aktus, kas īsteno attiecīgās ES direktīvas, vai tieši piemērojot attiecīgas ES regulas u.c., nodrošina Hartas praktisku īstenošanu, kas atbilst Hartas 51.panta 1.punktam. Taču VP atzīst, ka Harta lielākoties netiek piemērota tieši. Ikdienas darbā VP piemēro tieši nacionālos normatīvos aktus, kas jau ir harmonizēti ar Hartu. VP informē, ka tās pakļautībā esošā izglītības iestādē – Valsts policijas koledžā – izglītošana par Hartu ir iekļauta studiju procesa nodrošināšanai vairākās mācību programmās.

Savukārt KNAB kā Latvijas tiesībaizsardzības iestāde atzīst, ka, pildot likumā noteiktās funkcijas korupcijas novēršanas un apkarošanas jomā, kā arī politisko organizāciju (partiju) un to apvienību finansēšanas noteikumu izpildes un priekšvēlēšanu aģitācijas kontrolē, ievēro Hartā noteiktās pamattiesības, brīvības un principus. Taču KNAB vērs uzmanību uz to, ka savā ikdienas darbā tas Hartu tiešā veidā nepiemēro, uzsverot, ka Hartā ietvertās vērtības ir nostiprinātas likumos, kurus KNAB piemēro. Tāpat KNAB darba organizāciju reglamentējošie ārējie un iekšējie normatīvie akti nostiprina Hartas pamatvērtības. Tie nosaka ne tikai KNAB darbinieku pienākumus un pilnvaras, bet arī garantē to tiesības.

1.1.6. Pilsoniskās sabiedrības organizācijas un akadēmiskā vide

No pētījumam uzrunātajām nevalstiskajām organizācijām atsaucās tikai LBAS. Tā atzīst, ka savā darbā Hartu nepiemēro tiešā veidā. LBAS atsauca uz Hartas normām, jo īpaši uz tās 12., 27.-34.pantiem, gatavojot atzinumus par tiesību aktu projektiem, kā arī publikācijas un tiesību aktu komentārus (piemēram, gatavojot Darba likuma komentārus,²⁸ Arodbiedrību likuma komentārus,²⁹ kā arī citās publikācijās.³⁰), neakcentējot Hartas īpašo lomu vai nopelnu kādas situācijas risinājumā.

²⁸ Darba likums ar komentāriem, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība, Zvērinātu advokātu birojs „BDO Law”. Rīga, Friedrich Ebert Stiftung, 2020.

²⁹ Mickeviča N., Rācenājs K., Arodbiedrību likums ar komentāriem. Rīga, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība, 2015.

³⁰ Liepiņa I., Preisa N., Rācenājs K., Arodbiedrību ekskluzīvās tiesības un koplīgumu pārrunu brīvība. Rīga, Friedrich Ebert Stiftung / Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība, 2018.

Dupate K., Eiropas Savienības tiesas prakse darba tiesībās. Rīga, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība, 2011.

Savukārt no pētījumam uzrunātajām augstskolām, kas sagatavo juristus, atsaucās LU, RSU, RJA, BAT un BSA. Par Hartas piemērošanu akadēmiskajā vidē gūstami šādi secinājumi:

- augstskolas darbības principa “akadēmiskā brīvība” īstenošanā: veicinot studentu un mācībspēku vārdu brīvību, tajā pašā laikā nodrošinot arī cieņu pret apkārtējiem (Hartas 10., 11. un 13.pants), savā darbībā īpaši uzsverot diskriminācijas aizliegumu jebkādā izpausmē un respektējot valodu, reliģiju un kultūras daudzveidību (Hartas 21., 22., 23.pants). Šīs brīvības ir arī iestrādātas RJA iekšējos noteikumos. Līdzīgi uz Hartā ietverto principu ievērošanu ikdienas darbā atsaucas arī LU, BSA;
- personālpolitikā un attiecībās ar studējošiem: nodrošinot godīgus un taisnīgus darba apstākļus (Hartas 31., 33., 34. un 35.pants), ievērojot dzimumu līdztiesību (Hartas 23.pants) un personas datu aizsardzību (Hartas 8.pants), (RJA, LU);
- dažādās augstskolas pārvaldības institūcijās: piemēram, augstskolas Satversmes Sapulcē, Senātā, Akadēmiskajā šķīrējtiesā, kā arī, organizējot Disciplinārlietu komitejas darbību, komitejas sēdēs tiek ievērotas katra dalībnieka tiesības uz cieņu, vienlīdzīgu attieksmi un brīvības, kā arī nevainības prezumpcija (Hartas 48.pants)), (RJA);
- studiju programmās: kā mācību priekšmeti bakalaura, maģistra un īstermiņa programmās un vieslekcijās, (RJA, LU, BSA, RSU);
- studiju darbos: bakalaura, maģistra un promocijas darbos, kuros pētīta Hartas piemērošana (RJA, LU, BSA, RSU);
- mācībspēku un studējošo pētniecības darbos un publikācijās: akadēmiskais personāls un studenti nodarbojas ar pētījumiem par Hartu un tās piemērošanu un ar to saistītiem jautājumiem (RJA,³¹RSU³², LU)
- darbībā Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūras starpdisciplinārās pētniecības tīklā (RJA)³³;
- augstskolas interešu aizstāvībā ST: Hartas būtiska ietekme ir vērojama Satversmes tiesas lietā Nr.2021-45-01³⁴, kurā tiek vērtēti valodu izmantošanas ierobežojumi īstenojamās studiju programmās privātajās augstskolās, tostarp BSA.

³¹ Prof. Inetas Ziemeles, PhD un vieslektoru Mārtiņa Mīta un Peter Gjortler pētījumi: *Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā / Inetas Ziemeles zinātniskā redakcijā. 2.papild.izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021. 542 lpp.; Grabenwarter, C., Huber, P.M., Knez, R., Ziemele, I. The Role of the Constitutional Courts in the European Judicial Network (2021) European Public Law, 27 (1), pp. 43-62.; M. Mits, "Latvia". In: National Constitutions and EU Integration, edited by Stephan Griller. Hart Publishing, 2022, pp. 401-426.; M. Mits. European Convention on Human Rights in Latvia: Impact on Legal Doctrine and Application of Legal Norms, Media Tryck, Lund, 2010, 296 p., P. Gjortler. "Magna Carta and the Charter of the European Union". In: The Rights and Aspirations of the Magna Carta. Springer, 2016, pp. 155-175.*

³² <https://science.rsu.lv/en/publications/>

³³ RJA kopīgi ar biedrību "Baltic Human Rights Society" (BHRS) ir uzvarējušas konkursā par pievienošanu FRA starpdisciplinārās pētniecības tīklam. BHRS kopā ar RJA nākamajos četros gados piedāvās pētniecības un datu apkopošanas pakalpojumus par pamattiesību jautājumiem, lai atbalstītu FRA salīdzinošo analīzi un ES institūciju informētību par cilvēktiesību situāciju dalībvalstīs.

³⁴ Latvijas Republikas Satversmes tiesas lieta Nr.2021-45-01 "Par Augstskolu likuma 56. panta trešās, ceturrtās un piektās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105., 112. un 113.pantam", <https://www.satv.tiesa.gov.lv/cases/?search%5Bnumber%5D=2021-45-01>

1.1.7. Apmācības un izpratni veicinošas iniciatīvas likumdevējam un izpildvarai

Kopš Hartas spēkā stāšanās līdz šim Saeimā ir notikušas darbinieku apmācības, kuru saturā tostarp ir bijuši ietverti jautājumi, kas saistīti gan ar Hartas piemērošanu, gan ar citu pamattiesības regulējošu nacionālo un starptautisko tiesību aktu piemērošanu, interpretāciju un tiesu praksi.

Savukārt VK rīcībā nav informācijas par apmācībām vai citām iniciatīvām, kas ir īstenotas valsts pārvaldes darbiniekiem un ierēdņiem saistībā ar Hartu un tās piemērošanu. Turpretī VAS norāda, ka no 2013.gada līdz 2015.gadam tika īstenotas Prezidentūras mācības, kuru ietvaros valsts pārvaldes darbiniekiem notika dažādi mācību kursi par ES institucionālo ietvaru un likumdošanu, presumējot, ka to saturs cita starpā iekļāva arī Hartu.

Īstenojot Publiskajā pārvaldē nodarbināto mācīšanās un attīstības plāna 2021.-2027. gadam stratēģisko prioritāti "Godprātīgs darbs publiskajā pārvaldē", VAS plāno izveidot e-kursu, kurā būs sadaļa par cilvēktiesību jautājumiem. Minētā plāna īstenošanas gaitā cilvēktiesību jautājumi var tikt iekļauti arī citās mācībās. VAS pauž atvērtību īstenot mācības VAS arī par Hartu, nodrošinot bezmaksas atvērtās lekcijas (klātienē vai tiešsaistē). Taču iniciatīvai būtu jānāk no ārpuses, piedāvājot VAS potenciālos pasniedzējus.

1.2. Justīcijas līmenis

Tiesu informatīvajā sistēmā pēc atslēgas vārda "*Eiropas Savienības Pamattiesību harta*" tiek atlasīti 1076 (tūkstoš septiņdesmit seši) tiesu nolēmumi laika periodā no 2009. gada līdz šim brīdim, tajā skaitā ir lietas, kas ir izskatītas slēgtā tiesas procesā.

Tiesu portālā <https://manas.tiesas.lv/eTiesas/> (turpmāk - Portāls) sadaļā "Anonimizētie nolēmumi" (<https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi>), pēc atslēgas vārda "*Eiropas Savienības Pamattiesību harta*" ir pieejami 402 (četri simti divi) tiesu nolēmumi anonimizētā veidā. No tiem parakstīti nolēmumi ir 72, stājušies spēkā 315, daļēji atcelti 8, atcelti 4, stājušies spēkā daļā 3 nolēmumi. Sadalījumā pa lietu veidiem Harta minēta 40 administratīvo pārkāpumu lietās, 219 administratīvajās lietās, 98 civillietās un 45 krimināllietās.

Kopumā lielākoties Harta minēta deklaratīvi, kā arī norādīta pieteicēju pieteikumos.

Hartā garantēto cilvēktiesību standartu piemērošana kā instruments nav pilnībā iedzīvināts justīcijā, jo tas pārsvarā netiek izmantots ārpus ES tiesību konteksta.

"Nacionālajām tiesām ir jāpiemēro Eiropas Savienības tiesības atbilstoši tai interpretācijai, kādu sniegušas Eiropas tiesas, kā arī pašām, piemērojot Eiropas Savienības tiesības, jāizmanto Eiropas tiesu radītā interpretācijas metode."³⁵

"Nacionālais tiesnesis ir arī Eiropas Savienības tiesnesis, jo nacionālajam tiesnesim ir jāatrod Eiropas Savienības mērķis un jāveic sākotnējais izvērtējums, vai Eiropas

³⁵ Levits E, Ziemele I. Cilvēktiesības un Eiropas Savienība – Grām. Ziemeles I zinātniskajā redakcijā "Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā", otrais papildinātais izdevums, Tiesu namu aģentūra 2021, 325.lpp.

Savienības tiesību norma vai arī tās nacionālais izpildījums pirmšķietami atbilst Eiropas Savienības vispārējam mērķim.”³⁶

Hartu retāk izmanto zemāka līmeņa tiesas, jo to tiesu prakse nevedo judikatūru. Vienlīdz, izsverot kādu konkrētu tiesību normu, zemākas instances tiesai var būt nepieciešams vērsties Satversmes tiesā.

“Arvien biežākas ir situācijas, kad privātpersonas uzskata, ka Eiropas Savienības tiesību akta tieša vai atvasināta piemērošana šai personai radījusi Hartā noteikto pamattiesību nesamērīgu ierobežojumu. Visbiežāk šāda prasība atsauksies arī uz konstitūcijā ietverto personas tiesību un brīvību pārkāpumu. Līdz ar to nacionālajam tiesnesim ir jāizlemj, vai ir iespējams piemērot Eiropas Savienības tiesību normu kopsakarā ar nacionālajām tiesību normām, vai ir jāvēršas Eiropas Savienības Tiesā ar prejudiciālu jautājumu vai arī ir jāvēršas Satversmes tiesā ar jautājumu par piemērojamo normu satversmību.”³⁷

ST, veicot nacionālo normu konstitucionalitātes pārbaudi un konkretizējot Satversmē ierakstīto pamattiesību standartus, ir atsaukusies uz Hartas normām un to izskaidrojumu EST judikatūrā. Proti, Hartā ietverto pamattiesību konkretizācija ir kalpojusi kā Satversmes normu interpretācijas līdzeklis, lai tās būtu saskanīgas.

Tai pat laikā ST vairākkārt ir norādījusi, ka no Satversmes 68.panta izrietošā dalībvalstu lojalitātes principa izriet tāda ES tiesību ievērošana, kas stiprina demokrātiju.³⁸

1.2.1. Satversmes tiesa

Atlasot ST spriedumus, kuros būtiska nozīme ir bijusi Hartai, norādāms, ka netiek minēti spriedumi, kuros Hartai bijusi vairāk deklaratīva loma.

ST 2010. gada 29. oktobra spriedums lietā Nr. 2010-17-01

Par sociālo apdrošināšanu pret nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām.

- Konkretizējot Satversmes 109. panta saturu, ST līdzās Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām normām atsauca arī uz Hartas 35. panta pirmo daļu.
- ST atzina, ka, interpretējot Satversmi kopsakarā ar Latvijas starptautiskajām saistībām, no Satversmes 109. panta izriet likumdevēja pienākums sociālās aizsardzības sistēmā paredzēt sociālo nodrošinājumu sociālajam riskam, kas saistīts ar nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām.³⁹

ST 2019. gada 6. marta spriedums lietā Nr. 2018-11-01

Par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atalgojuma publicēšanu institūcijas mājaslapā internetā.

³⁶ Ziemele I. Cilvēktiesības un Eiropas Savienība – Grām. Ziemeles I zinātniskajā redakcijā “Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā”, otrais papildinātais izdevums, Tiesu namu aģentūra 2021, 329.lpp.

³⁷ Levits E, Ziemele I. Cilvēktiesības un Eiropas Savienība – Grām. Ziemeles I zinātniskajā redakcijā “Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā”, otrais papildinātais izdevums, Tiesu namu aģentūra 2021, 325.lpp.

³⁸ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2019.gada 6.marta sprieduma lietā Nr.2018-11-01 18.4.1.punkts.

³⁹ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2010. gada 29. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-17-01 7.2. punkts.

- Konkretizējot Satversmes 96. panta saturu, ST līdzās Konvencijas normām atsaucās arī uz LESD 16. panta 1. punktu un Hartas 8. panta 1. punktu.
- ST atzina, ka Satversmes 96. pantā noteiktās tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību aptver arī tiesības uz datu aizsardzību.⁴⁰

ST 2019. gada 7. jūnija spriedums lietā Nr. 2018-15-01

Par secīgu darba līgumu noslēgšanu uz noteiktu laiku ar asociētā profesora vai profesora amatā ievēlētu personu.

- Konkretizējot Satversmes 113. panta saturu, ST atsaucās uz Hartas 13. pantu.
- ST atzina, ka no Satversmes 113. panta citstarp izriet valsts pienākums ievērot un aizsargāt, kā arī nodrošināt profesūras akadēmisko brīvību.⁴¹

ST 2020. gada 11. jūnija spriedums lietā Nr. 2019-12-01

Par privāto augstskolu studiju programmu īstenošanu valsts valodā.

- Konkretizējot Satversmes 105. panta saturu, ST atsaucās uz LESD 49. pantu Hartas 16. pantu.
- ST atzina, ka LESD 49. pants noteic ES dalībvalstu pilsoņu brīvību veikt uzņēmējdarbību. Pēc būtības uzņēmējdarbības brīvība paredz, ka ES dalībvalsts uzņēmumiem ir tiesības darboties un piedāvāt savus pakalpojumus jebkurā citā ES dalībvalstī. Uzņēmējdarbības jeb nodibinājuma brīvība aizliedz ES dalībvalstīm likt nepamatotus šķēršļus citu dalībvalstu uzņēmumu komercdarbībai savā teritorijā. Savukārt uzņēmējdarbības brīvība ir saistīta arī ar Hartas 16. pantā nostiprināto darījumdarbības brīvību. Tādējādi no saistībām, ko Latvija uzņēmusies līdz ar dalību ES, izriet tas, ka Satversmes 105. pants ir konkretizējams kopsakarā ar LESD 49. pantā ietverto uzņēmējdarbības brīvību.⁴²

ST 2020. gada 25. jūnija spriedums lietā Nr. 2019-24-03

Par garantēto minimālo ienākumu līmeni 64 euro mēnesī.

- Konkretizējot Satversmes 109. panta saturu, ST līdzās Eiropas Sociālās hartas normām atsaucās arī uz Hartas 1. pantu un 34. panta trešo daļu.
- ST atzina, ka Latvijai ir saistoša Harta. Hartas 1. pantā noteikts, ka cilvēka cieņa ir neaizskarama. Tā ir jārespektē un jāaizsargā. Savukārt saskaņā ar Hartas 34. panta trešo daļu ES, apkarojot sociālo atstumtību un nabadzību, atzīst un ievēro tiesības uz sociālo palīdzību un palīdzību mājokļa jomā, lai saskaņā ar ES tiesību aktiem, kā arī valstu tiesību aktiem un praksi nodrošinātu pienācīgu dzīvi tiem, kam nav pietiekamu līdzekļu. [...] Tātad ar Satversmes 109. panta tvērumā ietilpstošo sociālā nodrošinājuma jēdzienu ir saprotami arī tādi pasākumi, kas nav saistīti ar sociālo apdrošināšanu un iemaksu veikšanu, bet ko valsts piešķir personai, lai sniegtu tai nepieciešamo sociālo palīdzību.⁴³

ST 2020. gada 9. jūlija spriedums lietā Nr. 2019-27-03

⁴⁰ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2019. gada 6. marta sprieduma lietā Nr. 2018-11-01 16.2. punkts.

⁴¹ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2019. gada 7. jūnija sprieduma lietā Nr. 2018-15-01 11.3. punkts.

⁴² Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2020. gada 11. jūnija sprieduma lietā Nr. 2019-12-01 23.1. punkts.

⁴³ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2020. gada 25. jūnija sprieduma lietā Nr. 2019-24-03 17.2. punkts.

Par valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmēru nenodarbinātām personām ar invaliditāti un pensijas vecumu sasniegušām personām jeb senioriem.

- Konkretizējot Satversmes 91. panta saturu, ST līdzās Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām, Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām un Konvencijas normām atsaucās arī uz Hartas 21. panta pirmo daļu un 26. pantu.
- ST atzina: ņemot vērā Latvijai saistošās starptautiskās cilvēktiesību normas, invaliditāte ir atzīstama par vienu no tiem Satversmes 91. panta saturā ietilpstošajiem kritērijiem, uz kuru pamata diskriminācija ir aizliegta. Turklāt personas ar invaliditāti ir īpaši aizsargājama personu grupa un valstij citstarp ir jāīsteno arī īpaši pasākumi, lai nodrošinātu šīm personām vienlīdzīgas iespējas un likumiskās brīvības.⁴⁴

ST 2020. gada 10. decembra spriedums lietā Nr. 2020-07-03

Par vecuma pensijas minimālo apmēru.

- Konkretizējot Satversmes 109. panta saturu, ST līdzās Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas, Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām un Eiropas Sociālās hartas normām atsaucās arī uz Hartas 1. pantu un 34. panta pirmo un trešo daļu.
- ST atzina, ka saskaņā ar Hartas 1. pantu cilvēka cieņa ir neaizskarama. Tā ir jārespektē un jāaizsargā. Savukārt atbilstoši Hartas 34. panta pirmajai daļai ES atzīst un ievēro tiesības uz sociālā nodrošinājuma pabalstiem un sociāliem pakalpojumiem, kuri saskaņā ar ES tiesību aktiem un valstu tiesību aktiem un praksi nodrošina aizsardzību tādos gadījumos kā maternitāte, slimība, nelaimes gadījums darba vietā, atrašanās apgādībā vai vecums, kā arī darba zaudējums. Savukārt minētā panta trešā daļa paredz: ES, apkarojot sociālo atstumtību un nabadzību, atzīst un ievēro tiesības uz sociālo palīdzību un palīdzību mājokļa jomā, lai saskaņā ar ES tiesību aktiem, kā arī valstu tiesību aktiem un praksi nodrošinātu pienācīgu dzīvi tiem, kam nav pietiekamu līdzekļu.⁴⁵

ST 2021. gada 13. novembra spriedums lietā Nr. 2018-18-01

Par vispārpieejamas informācijas statusa noteikšanu informācijai par transportlīdzekļu vadītāju pārkāpumu uzskaites punktiem.

- Konkretizējot Satversmes 96. panta saturu, ST līdzās Konvencijas normām atsaucās arī uz Hartas 8. panta 1. punktu.
- ST atzina, ka atbilstoši LES 6. panta 1. punktam ES atzīst tiesības, brīvības un principus, kas izklāstīti Hartā, un Hartai ir tāds pats spēks kā LES un LESD. Turklāt saskaņā ar minētā panta 3. punktu un Hartas 52. panta 3. punktu pamattiesības, kas garantētas Konvencijā un kas izriet no dalībvalstu kopīgajām konstitucionālajām tradīcijām, ir uzskatāmas par ES vispārējiem tiesību principiem un Hartā ietvertā Konvencijā garantētajām tiesībām atbilstošo tiesību nozīme un apjoms ir tāds pats kā Konvencijā noteiktajām tiesībām. Ievērojot minēto, Satversmes tiesa secina, ka Hartā pēc būtības ir

⁴⁴ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2020. gada 9. jūlija sprieduma lietā Nr. 2019-27-03 20.3.3. punkts.

⁴⁵ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2020. gada 10. decembra sprieduma lietā Nr. 2020-07-03 15.2.2. punkts.

ietverti arī ES vispārējie tiesību principi.⁴⁶ [...] Hartas 8. pantā ietvertās personas tiesības uz savu datu aizsardzību kā ES vispārējs tiesību princips tiek nodrošinātas galvenokārt tādējādi, ka jebkurai personas datu apstrādei ir jāatbilst, pirmkārt, Direktīvas 95/46/EK 6. pantā vai Regulas 2016/679 5. pantā minētajiem datu kvalitātes principiem un, otrkārt, vienam no šīs direktīvas 7. pantā vai šīs regulas 6. pantā norādītajiem principiem, saskaņā ar kuriem datu apstrāde atzīstama par likumīgu. Minētajās Direktīvas 95/46/EK un Regulas 2016/679 normās ir konkretizēti tādi personas datu apstrādes principi kā likumīgums, godprātība, pārredzamība, nolūka ierobežojumi, datu minimizēšana, precizitāte, glabāšanas ierobežojums, kā arī pārskatatbildība. Šo principu saturu Direktīvā 95/46/EK un Regulā 2016/679 raksturo kontinuitāte.⁴⁷ [...] Apstrīdētā norma, kurā paredzēta personas datu apstrāde, pēc būtības ir saistīta ar ES tiesību aktu – Direktīvas 95/46/EK un vēlāk arī Regulas 2016/679 – ievērošanu. Tas nozīmē, ka ir piemērojami ES vispārējie tiesību principi un, ievērojot Hartas 51. panta 1. punktā noteikto, arī Harta. Satversmes tiesai, konkretizējot Satversmes 96. pantā ietvertās tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, ir jānodrošina harmonija ar Hartas 8. pantā atspoguļotajām personas tiesībām uz savu datu aizsardzību kā ES vispārēju tiesību principu. Šajā ziņā ST jo īpaši jāņem vērā personas datu apstrādes principi, kuri ietverti Direktīvas 95/46/EK 6. un 7. pantā un Regulas 2016/679 5. un 6. pantā un kuru ievērošana ietilpst Satversmes 96. pantā garantēto tiesību tvērumā. Šajās ES tiesību normās noteiktās prasības atbilst Satversmes 96. pantā ietvertajām tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību un tādējādi stiprina Latviju kā demokrātisku, tiesisku un uz katram cilvēkam piemītošo cieņu un brīvību balstītu valsti.⁴⁸ [...] Apstrīdētajā normā paredzētā personas datu apstrāde ir pretrunā ne vien ar Satversmes 96. pantu, bet arī ar ES tiesību normām.⁴⁹

ST 2022. gada 23. februāra spriedums lietā Nr. 2021-22-01

Par privāto tiesību juridiskās personas atbrīvošanu no pienākuma samaksāt drošības naudu par blakus sūdzības iesniegšanu civilprocesā.

- Konkretizējot Satversmes 92. panta saturu, ST līdzās Konvencijas normām atsaucās arī uz Hartas 47. panta pirmo, otro un trešo daļu.
- ST atzina, ka, ievērojot Hartas 47. pantu, efektīva tiesību aizsardzība tiesā ir vispārējs ES tiesību princips, kas pamatots dalībvalstu kopīgās konstitucionālajās tradīcijās, kā arī Konvencijas 6. un 13. pantā. Minētais princips attiecas arī uz dalībvalstīm, tām īstenojot ES tiesību aktus. Atbilstoši Hartas 47. panta trešajai daļai, kas ir efektīvas tiesību aizsardzības principa konkretizācijas elements, personai būtu jānodrošina juridiskā palīdzība gadījumos, kad šādas palīdzības trūkums varētu tai liegt iespēju īstenot tiesības uz lietas izskatīšanu tiesā. [...] Tiesības uz juridisko palīdzību ietver arī atbrīvojumu no tiesāšanās izdevumu samaksas un tās var tikt attiecinātas arī uz privāto tiesību juridisko personu. Tātad jomās, uz kurām attiecas ES tiesības,

⁴⁶ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2021. gada 13. novembra sprieduma lietā Nr. 2018-18-01 15.2.1. punkts.

⁴⁷ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2021. gada 13. novembra spriedums lietā Nr. 2018-18-01 15.2.1. punkts.

⁴⁸ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2021. gada 13. novembra sprieduma lietā Nr. 2018-18-01 15.2.2. punkts.

⁴⁹ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2021. gada 13. novembra sprieduma lietā Nr. 2018-18-01 23. punkts.

Hartas 47. panta trešajā daļā konkretizētais efektīvas tiesību aizsardzības princips ir attiecināms uz privāto tiesību juridisko personu.⁵⁰

ST 2022. gada 25. marta spriedums lietā Nr. 2021-25-03

Par atlīdzināmo juridiskās palīdzības izmaksu maksimālo apmēru.

- Konkretizējot Satversmes 92. panta saturu, ST līdzās Konvencijas normām atsaucās arī uz Hartas 47. panta pirmo un otro daļu.
- ST atzina, ka efektīva tiesību aizsardzība tiesā ir ES vispārējs tiesību princips, kas pamatots dalībvalstu kopīgās konstitucionālās tradīcijās, kā arī Konvencijas 6. un 13. pantā. Minētais princips attiecas arī uz dalībvalstīm, īstenojot ES tiesību aktus. Tas nozīmē, ka tiesības uz tiesas pieejamību ir piemērojamas visās situācijās, kurās iesaistītas ES tiesībās garantētās tiesības un brīvības. Minētais princips nozīmē arī to, ka ES dalībvalstīm ir jāizveido tiesiskās aizsardzības līdzekļu sistēma un kārtība, kas nodrošina šo tiesību ievērošanu saskaņā ar ES tiesībām, un valsts tiesību akti nedrīkst mazināt tiesību efektīvu tiesisko aizsardzību.⁵¹ Līdz ar to no Satversmes 92. panta pirmā teikuma valstij izriet pienākums taisnīgi noregulēt juridiskās palīdzības izdevumu atlīdzināšanu, kas ietver pienākumu noteikt atlīdzināmo ar juridisko palīdzību saistīto izdevumu apmēru tā, lai tiktu nodrošinātas personas tiesības saņemt kvalificētu juridisko palīdzību.⁵²

ST 2023. gada 9. februāra spriedums lietā Nr. 2020-33-01

Par privāto augstskolu studiju programmu īstenošanu valsts valodā.

- Konkretizējot Satversmes 105. panta saturu, ST atsaucās uz LESD 49. pantu Hartas 16. pantu.
- ST atzina, ka Satversmes 105. panta pirmie trīs teikumi aptver ikviena tiesības izmantot savu īpašumu, tostarp nodarbojoties ar komercdarbību. Tādējādi no saistībām, ko Latvija uzņēmusies līdz ar dalību ES, izriet, ka Satversmes 105. pantā ietvertās tiesības ir konkretizējamas kopsakarā ar Hartas 16. pantā ietverto darījumdarbības brīvību un LESD 49. pantā ietverto uzņēmējdarbības brīvību. Hartas 16. pantā ietvertā darījumdarbības brīvība un LESD 49. pantā ietvertā uzņēmējdarbības brīvība var pārklāties ar Satversmes 105. panta pirmajos trijos teikumos ietvertajām tiesībām uz īpašumu, bet tas nenozīmē, ka sakristu šo normu saturs.⁵³

ST 2023. gada 17. februāra spriedums lietā Nr. 2022-05-01

Par privāto tiesību juridiskās personas atbrīvošanu no pienākuma samaksāt valsts nodevu par prasības pieteikuma iesniegšanu.

- Konkretizējot Satversmes 92. panta saturu, ST līdzās Konvencijas normām atsaucās arī uz Hartas 47. panta pirmo, otro un trešo daļu.

⁵⁰ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2022. gada 23. februāra sprieduma lietā Nr. 2021-22-01 10.2. punkts.

⁵¹ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2022. gada 25. marta sprieduma lietā Nr. 2021-25-03 10.3. punkts.

⁵² Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2022. gada 25. marta sprieduma lietā Nr. 2021-25-03 10.2. punkts.

⁵³ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2023. gada 9. februāra sprieduma lietā Nr. 2020-33-01 27.2. punkts.

- ST atzina, ka jomās, uz kurām attiecas ES tiesības, Hartas 47. panta trešajā daļā konkretizētais efektīvas tiesību aizsardzības princips ir attiecināms arī uz privāto tiesību juridisko personu.⁵⁴

1.2.2. Augstākā tiesa

Laika posmā no 2009. gada 1. decembra līdz 2023. gada 8. martam AT jeb Senātā ir pieņemti 160 nolēmumi, kuros ir vārdi „pamattiesību harta”. AT pētījuma ietvaros ir īpaši atlasījuši 18 nolēmumus, kuros ir tikusi piemērota Harta.

AT Administratīvo lietu departamenta nolēmumi

- 2022. gada 25. oktobra spriedums lietā Nr. SKA-36/2022 ([ECLI:LV:AT:2022:1025.A420223717.10.S](#))
- 2022. gada 7. oktobra spriedums lietā Nr. SKA-166/2022 ([ECLI:LV:AT:2022:1007.A420360516.17.S](#))
- 2022. gada 8. jūlija spriedums lietā Nr. SKA-4/2022 ([ECLI:LV:AT:2022:0708.A420284716.6.S](#)). Šajā lietā 2021. gada 21. aprīlī tika pieņemts lēmums, ar kuru tika uzdoti prejudiciālie jautājumi EST (skat. 2021. gada 21. aprīļa lēmumu lietā Nr. SKA-14/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0421.A420284716.4.L](#))). EST uz šiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēja 2022. gada 28. aprīļa spriedumā lietā „Piltenes meži”, C-251/21, [ECLI:EU:C:2022:311](#)
- 2022. gada 22. jūnija spriedums lietā Nr. SKA-34/2022 ([ECLI:LV:AT:2022:0622.A420235317.16.S](#))
- 2022. gada 19. aprīļa spriedums lietā Nr. SKA-79/2022 ([ECLI:LV:AT:2022:0419.A420259818.13.S](#)). Šajā lietā 2020. gada 4. jūnijā tika pieņemts lēmums, ar kuru tika uzdoti prejudiciālie jautājumi EST (skat. 2020. gada 4. jūnija lēmumu lietā Nr. SKA-587/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0604.A420259818.11.L](#))). EST uz šiem prejudiciālajiem jautājumiem sniedza atbildi 2022. gada 27. janvāra spriedumā lietā „Sātiņi-S”, C-238/20, [ECLI:EU:C:2022:57](#)
- 2022. gada 29. aprīļa spriedums lietā Nr. SKA-133/2022 ([ECLI:LV:AT:2022:0429.A420157118.10.S](#)).
- 2021. gada 14. maija spriedums lietā Nr. SKA-443/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0514.A420302718.18.S](#))
- 2020. gada 27. novembra spriedums lietā Nr. SKA-18/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:1127.A420281216.5.S](#)). Šajā lietā 2019. gada 8. martā tika pieņemts lēmums, ar kuru tika uzdoti prejudiciālie jautājumi EST (skat. 2019. gada 8. marta lēmumu lietā Nr. SKA-143/2019 ([ECLI:LV:AT:2019:0308.A420281216.3.L](#))). EST uz šiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēja 2020. gada 29. oktobra spriedumā lietā „Veselības ministrija”, C-243/19, [ECLI:EU:C:2020:872](#)
- 2022. gada 25. marta spriedums lietā Nr. SKA-14/2022 ([ECLI:LV:AT:2022:0325.A420186017.6.S](#)). Šajā lietā 2020. gada 3. jūnijā tika pieņemts lēmums lietā Nr. SKA-238/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0603.A420186017.4.L](#)), ar kuru tiek uzdoti prejudiciālie jautājumi EST. EST uz šiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēja 2022. gada 27. janvāra spriedumā lietā „Sātiņi-S”, C-234/20, [ECLI:EU:C:2022:56](#).
- 2020. gada 30. aprīļa spriedums lietā Nr. SKA-2/2020 ([ECLI:LV:AT:2020:0430.A420428212.2.S](#))

⁵⁴ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2023. gada 17. februāra sprieduma lietā Nr. 2022-05-01 11.2. punkts.

- 2017. gada 22. februāra spriedums lietā Nr. SKA-276/2017 ([A420471613](#))

- 2016. gada 9. augusta spriedums lietā Nr. SKA-19/2016 ([A420599811](#)). Šajā lietā 2015. gada 3. jūnijā tika pieņemts lēmums, ar kuru tika uzdoti prejudiciālie jautājumi EST (skat. 2015. gada 3. jūnija lēmumu lietā Nr. SKA-168/2015 (A420599811)). EST uz šiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēja 2016. gada 26. maija spriedumā lietā „Ezernieki”, C-273/15, [ECLI:EU:C:2016:364](#)

- 2016. gada 8. aprīļa spriedums lietā Nr. SKA-15/2016 ([A420617410](#))

AT Civillietu departamenta nolēmumi

- 2021. gada 23. augusta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-919/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0823.C28330013.11.L](#))

- 2018. gada 6. jūnija spriedums lietā Nr. SKC-79/2018 ([ECLI:LV:AT:2018:0606.C31247015.1.S](#))

- 2014. gada 31. oktobra lēmums lietā Nr. SKC-2793/2014 ([C32201114](#))

AT Krimināllietu departamenta nolēmumi

- 2023. gada 19. janvāra lēmums lietā Nr. SKK-12/2023 ([ECLI:LV:AT:2023:0119.15830012512.8.L](#))

- 2021. gada 21. septembra lēmums lietā Nr. SKK-9/2021 ([ECLI:LV:AT:2021:0921.11816005315.3.L](#))

Spriedumā Nr.SKA-276/2017lietā Nr.A420471613 2017.gada 22.februārī⁵⁵ AT vērtēja personas datu dzēšanu no laikraksta mājaslapā pieejamās intervijas, pamatojoties uz nacionālo fizisko personu datu aizsardzības regulējumu un īpaši atsaucoties uz Hartas 7.,8. un 10.pantu. Piekrišanu 2002.gadā intervijai persona bija devusi publicēšanai drukātajā laikrakstā, tā nebija devusi piekrišanu intervijas publiskošanai un glabāšanai laikraksta arhīvā interneta vidē. AT, norādot uz personas tiesības uz vārda brīvību un personas tiesības uz privātās dzīves aizsardzību samērošanu, nodeva lietu atpakaļ Administratīvajai apgabaltiesai pārskatīšanai. Administratīvā apgabaltiesa 2017.gada 24.novembra spriedumā lietā A420471613 nolēma, ievērojot, Hartas 7., 8. un 10.pantu, nacionālo regulējumu un Eiropas Cilvēktiesību tiesas un EST atziņas, pieteicējai - laikraksta īpašnieci, ir tiesības publicēt rakstu arī internetā un attiecīgi saglabāt šīs ziņas, veidojot interneta ziņu arhīvu.

2020.gada 30.aprīļa spriedumā Nr. SKA – 2/2020 lietā Nr.A420428212⁵⁶ AT atstāja spēkā VID lēmumu, ar kuru pieteicējai samazināts nepamatoti palielinātais no budžeta atmaksājamais pievienotās vērtības nodoklis un saistībā ar to aprēķināta soda nauda. Lēmumā norādīts, ka pieteicēja nepamatoti atskaitīja priekšnodokli par deklarētajiem darījumiem ar trešajām personām par žoga izbūves, projektēšanas un būvniecības darbiem. Pieteicējas kasācijas sūdzības iebildumi galvenokārt bija saistīti ar tiesas veikto no kriminālprocesa iegūto materiālu novērtējumu.

⁵⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2017. gada 22. februāra spriedums lietā Nr. SKA 276/2017 (A420471613) <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/734>

⁵⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2020.gada 30.aprīļa spriedums SKA – 2/2020 lietā A420428212 <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/413089.pdf> vai [ECLI:LV:AT:2020:0430.A420428212.2.S](#)

AT noteica, ka krimināllietas materiāli, tostarp kriminālprocesā iegūtās liecības, var tikt izmantoti kā pierādījumi administratīvajā lietā, ja ar to netiek pārkāptas Hartā garantētās tiesības, vienlīdz atzīmējot Hartas 7. un 47.pantā noteikto kopsakarā ar EST sniegto judikatūru šo Hartas normu piemērošanā.

2022.gada 25.marta spriedumā Nr. SKA 14/2022 lietā Nr.A420186017⁵⁷ AT vērtēja, vai LAD ir pienākums piešķirt personai kompensāciju par aizliegumu aizsargājamās dabas teritorijās esošajos purvos ierīkot dzērveņu plantācijas, ievērojot Hartas 17.pantā garantētās tiesības uz īpašumu. Persona 2002.gadā bija iegādājusies nekustamo īpašumu, kurā 7,7 ha platībā ietilpa purva zemes. Īpašums atrodas dabas lieguma teritorijā un Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas teritorijā Natura 2000 (turpmāk – Natura 2000). Saskaņā ar nacionālo normatīvo regulējumu dabas lieguma teritorijā ir noteikts aizliegums purvos ierīkot dzērveņu plantācijas. Pirms sprieduma Nr. SKA-14/2022 lietā Nr.A420186017 pieņemšanas AT šajā lietā 2020. gada 3. jūnijā pieņēma lēmumu Nr. SKA-238/2020,⁵⁸ ar kuru uzdeva prejudiciālus jautājumus EST, tostarp, kā lietā piemērojamās atbilstošās ES tiesību normas⁵⁹ interpretējamās kopsakarā ar Hartas 17.pantu. EST uz šiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēja 2022. gada 27. janvāra spriedumā lietā „Sātiņi-S”, C-234/20⁶⁰. EST šajā spriedumā norādīja, ka Hartas 17. pantā garantētās tiesības uz īpašumu nav absolūta prerogatīva un ka to īstenošanai var tikt noteikti ierobežojumi, kuri ir pamatoti ar Savienības izvirzītiem vispārējo interešu mērķiem (*spriedums, 2016. gada 20. septembris, Ledra Advertising u.c./Komisija un ECB, no C-8/15 P līdz C-10/15 P, EU:C:2016:701, 69. punkts un tajā minētā judikatūra*) un no Hartas 52. panta 1. punkta izriet, ka tiesību uz īpašumu izmantošanai var noteikt ierobežojumus, ar nosacījumu, ka šie ierobežojumi faktiski atbilst izvirzītajiem vispārējo interešu mērķiem un, ņemot vērā izvirzīto mērķi, nav uzskatāmi par nesamērīgu un nepieņemamu ierobežojumu, kas apdraud tādējādi garantēto tiesību būtību (*spriedums, 2016. gada 20. septembris, Ledra Advertising u.c./Komisija un ECB, no C-8/15 P līdz C-10/15 P, EU:C:2016:701, 70. punkts un tajā minētā judikatūra*). Vienlaikus EST norādīja, ka vides aizsardzība ir viens no šiem vispārējo interešu mērķiem (*šajā nozīmē skat. spriedumu, 2010. gada 9. marts, ERG u.c., C-379/08 un C-380/08, EU:C:2010:127, 81. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra*) un tādējādi vides aizsardzība var attaisnot tiesību uz īpašumu izmantošanas ierobežojumu.⁶¹

Ievērojot un pamatā balstoties uz EST secinājumu, ka “Hartas 17. pantu ir jāinterpretē tādējādi, ka Natura 2000 maksājums šajā tīklā ietilpstoša purva īpašniekam nav

⁵⁷ Latvijas Republikas Augstākās 2022. gada 25. marta spriedumu Nr. SKA 14/2022 lietā Nr.A420186017 <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/8470> vai [ECLI:LV:AT:2022:0325.A420186017.6.S](https://ecli.lv:AT:2022:0325.A420186017.6.S)

⁵⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2020. gada 3. jūnija Lēmumu Nr. SKA - 238/2020 lietā Nr. A420186017 <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/416063.pdf> vai [ECLI:LV:AT:2020:0603.A420186017.4.L](https://ecli.lv:AT:2020:0603.A420186017.4.L)

⁵⁹ Šajā lietā par Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1305/2013 (2013. gada 17. decembris) par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 1698/2005 (OV 2013, L 347, 487. lpp., un labojums – OV 2016, L 130, 1. lpp.), 30. panta 1. punktu un 6. punkta a) apakšpunktu.

⁶⁰Eiropas Savienības Tiesa 2022.gada 27.janvārī spriedumā lietā „Sātiņi S”, C-234/20, <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=252825&pageIndex=0&doclang=lv&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=570624> vai [ECLI:EU:C:2022:56](https://ecli.eu:C:2022:56)

⁶¹Eiropas Savienības Tiesas 2022.gada 27.janvārī sprieduma lietā „Sātiņi S”, C-238/20, sprieduma 62.-64.p., <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=252825&pageIndex=0&doclang=lv&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=570624>

jāpiešķir tāpēc, ka saimnieciskajai darbībai, kuru var veikt šādā purvā, ir ticis noteikts ierobežojums, proti, aizliegums tajā ierīkot dzērveņu plantācijas, ja brīdī, kad īpašnieks iegādājās attiecīgo nekustamo īpašumu, tas zināja par šādu ierobežojumu”⁶², AT secināja, ka “Eiropas Parlamenta un Padomes 2013.gada 17.decembra Regulas (ES) Nr. 1305/2013 par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai normas nav interpretējamās tādā veidā, ka purva zeme kā tāda būtu izslēgta no regulas piemērošanas jomas, jo uz šo zemi iespējams attiecināt terminu „lauksaimniecības platība” vai „mežs”. Taču minētā regula ļauj dalībvalstij pašai purvus izslēgt no Natura 2000 maksājumiem.

Eiropas Lauksaimniecības attīstības fonds dalībvalstīs darbojas ar Eiropas Komisijas apstiprinātu dalībvalstu lauku attīstības programmu starpniecību. Tādējādi šādos gadījumos ir piemērojams Latvijas lauku attīstības programmā noteiktais.

No Latvijas lauku attīstības programmas 2014.–2020.gadam izriet, ka tajā ietvertais jēdziens „mežs” nav jāsaprot tādējādi, ka tajā iekļautos arī purvi. Turklāt programmā arī skaidri norādīts, ka atbalstu var saņemt, ja saimnieciskās darbības ierobežojumi noteikti Natura 2000 teritorijās vai mikrolieģumos meža zemēs (izņemot purvus).”⁶³

2022.gada 28.aprīļa spriedumā Nr. SKA – 133/2022 lietā Nr.A420157118 AT, ievērojot Hartā garantētās tiesības uz īpašumu (17.pants) un to piemērošanai sniegto EST interpretāciju lietā C-238/20 saistībā ar valsts atbalstu⁶⁴, AT secināja, ka izmaksas, kas saistītas ar tiesību aktos noteiktu vides aizsardzības pienākumu izpildi, un izmaksas, kas saistītas ar aizsargājamu dzīvnieku nodarītu zaudējumu segšanu, ir uzskatāmas par akvakultūras nozares uzņēmuma darbības parastām izmaksām. Kompensācijas piešķiršana par zaudējumiem, ko uzņēmumam ir nodarījuši aizsargājami dzīvnieki, ir saimnieciska priekšrocība, uz kuras saņemšanu attiecīgais uzņēmums principā nevar pretendēt parastos tirgus apstākļos. Tas, ka kompensācijai ir dzīvnieku radītu zaudējumu atlīdzināšanas raksturs, nemaina faktu, ka kompensācijas piešķiršana uzlabo uzņēmuma finansiālo stāvokli, un kompensējošais raksturs nav šķērslis šādu finansējumu atzīt par valsts atbalstu.

Turklāt šāda kompensācija ir pieejama tika tādām akvakultūras nozares uzņēmumam, kurš ir izpildījis konkrētus nosacījumus (veicis konkrētus aizsardzības pasākumus un ieviesis saudzīgas ekoloģiskās metodes), tādējādi šo kompensāciju ir pamats uzskatīt par selektīvu priekšrocību. Ņemot vērā, ka ES tiesības neparedz uzņēmējiem tiesības pieprasīt, lai valsts izmaksā šāda veida kompensāciju, tā ir katras dalībvalsts individuāla izšķiršanās, vai vispār paredzēt šādu kompensāciju. Tas savukārt nozīmē, ka Latvijas uzņēmumiem ir nodrošināta priekšrocība, kas ES iekšējā tirgū var ietekmēt konkurenci. Līdz ar to konkrētā kompensācija ir uzskatāma par valsts atbalstu.⁶⁵

⁶² Turpat, 67.p.

⁶³ Latvijas Republikas Augstākās 2022. gada 25. marta spriedumu Nr. SKA 14/2022 lietā Nr.A420186017 <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/8470> vai [ECLI:LV:AT:2022:0325.A420186017.6.S](https://eur-lex.europa.eu/eli/lv/decisions/2022/0325/420186017_6_s)

⁶⁴ Eiropas Savienības Tiesa 2022.gada 27.janvārī spriedumā lietā „Sātiņi S”, C-238/20, <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=252826&pageIndex=0&doclang=lv&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=568660> vai [ECLI:EU:C:2022:57](https://eur-lex.europa.eu/eli/eu/decisions/2022/57)

⁶⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2022.gada 28.aprīļa spriedums SKA – 133/2022 lietā A420157118 <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/8520> vai [ECLI:LV:AT:2022:0429.A420157118.10.S](https://eur-lex.europa.eu/eli/lv/decisions/2022/0429/420157118_10_s)

2022.gada 19.aprīļa spriedumā lietā Nr. A420259818, SKA-79/2022⁶⁶ AT atstāja spēkā Administratīvās apgabaltiesas 2019.gada 30.aprīļa spriedumu, ar kuru bija noraidīts pieteicējas prasījums izdot labvēlīgu administratīvo aktu, ar ko tai tiktu piešķirta kompensācija par īpaši aizsargājamo nemedijamo sugu un migrējošo sugu dzīvnieku nodarītiem būtiskiem postījumiem akvakultūrai nekustamajos īpašumos.

AT norādīja, ka lietā ir strīds par to, vai personai, kurai radušies zaudējumi saistībā ar savvaļas putnu aizsardzības pasākumiem, ir tiesības saņemt lielāku kompensāciju, nekā noteikts Atbalsta regulas⁶⁷ 3.panta 2.punktā. Lai izšķirtu strīdu, AT uzdeva prejudiciālus jautājumus EST uz šiem prejudiciālajiem jautājumiem sniedza atbildi 2022. gada 27. janvāra spriedumā lietā „Sātiņi-S”, C-238/20⁶⁸, uz kuriem pamatā balstoties AT nolēma, ka tā kā pieteicējai zaudējumi ir daļēji kompensēti ar de minimis atbalsta summu, nav uzskatāma par netaisnīgu situācija, nepiešķirot papildus kompensāciju.

Proti, AT secināja, ka “1. Valsts var noteikt tiesību uz īpašumu izmantošanas ierobežojumus, lai sasniegtu leģitīmus sabiedrības intereses aizsargājošus mērķus. Vides aizsardzība ir viens no šādiem mērķiem un var attaisnot tiesību uz īpašumu izmantošanas ierobežojumu. Tomēr ierobežojums nevar būt nesamērīgs un apdraudēt tiesības pēc būtības. Tādi pasākumi, kas pieņemti vides aizsardzības mērķiem un kas nevis liedz veikt akvakultūras darbības, bet tikai paredz to veikšanas noteikumus, lai nepieļautu vides interešu apdraudējumu, situācijā, kad nepastāv kompensācija attiecīgajiem īpašniekiem, nav atzīstams par nesamērīgu un nepieņemamu ierobežojumu.

Situācijā, kad persona jau ir saņēmusi de minimis atbalsta summu, kas noteikta Eiropas Komisijas 2014.gada 27.jūnija Regulā Nr. 717/2014 par LESD 107. un 108.panta piemērošanu de minimis atbalstam zvejniecības un akvakultūras nozarē, valstij nav pienākums nodrošināt, lai komersants gūtu pēc iespējas lielāku ekonomisku labumu vai neciestu zaudējumus. Tādējādi personai, kurai radušies zaudējumi saistībā ar savvaļas putnu aizsardzības pasākumiem personai piederošajos dīķos, kas ietilpst Natura 2000 teritorijā, nav tiesības saņemt lielāku kompensāciju, nekā noteikts minētās regulas 3.panta 2.punktā. Šādā situācijā, kurā zaudējumi daļēji tiek kompensēti, nav pamats domāt, ka papildu kompensācijas nepiešķiršana būtu netaisnīga un apdraudētu personas tiesību uz īpašumu būtību.

2. Komercdarbība ir saistīta ar dažādiem riskiem, kurus komersantam, pirms pievērsties konkrētam komercdarbības veidam, ir jāapsver un ar to jārēķinās. Ja komersants ir nolēmis nodarboties ar zivsaimniecību, viņam jārēķinās ar dažādu floras un faunas ietekmi, un viņš nevar prasīt, lai valsts daļēji vai pilnībā kompensētu zaudējumus, kas šās ietekmes dēļ radušies. Tas ir valsts lēmējinstītūciju ziņā, vai un cik lielā mērā tiesību normu ietvaros atbalstīt savus komersantus. Izmaksas, kas saistītas

⁶⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2022.gada 19.aprīļa spriedums lietā Nr. A420259818 SKA-79/2022, <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/8780> vai [ECLI:LV:AT:2022:0419.A420259818.13.S](https://eur-lex.europa.eu/eli/lv/decisions/2022/0419/A420259818.13.S)

⁶⁷ Eiropas Komisijas 2014.gada 27.jūnija Regulā Nr. 717/2014 par Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108.panta piemērošanu de minimis atbalstam zvejniecības un akvakultūras nozarē

⁶⁸ Eiropas Savienības Tiesas 2022. gada 27. janvāra spriedums lietā „Sātiņi-S”, C 238/20, <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=252826&pageIndex=0&doclang=lv&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=568660>

ar obligātu vides aizsardzības noteikumu ievērošanu, ir parastās uzņēmuma darbības izmaksas akvakultūras nozarē.”⁶⁹

1.2.3. Advokatūra, prokuratūra, notariāts, tiesu izpildītāji

LZNP norāda, ka Latvijas zvērināti notāri izmanto Hartu atbilstoši Hartas 51.pantam gadījumos, kad īsteno ES tiesību aktus. Piemēram, kārtējot pārrobežas mantojuma lietas un laulības šķiršanas lietas, izdodot Eiropas izpildes rīkojumu (Regula Nr. 805/2004) un notariālo izpildu aktu par vienošanos par vienreizējiem vai periodiskiem uzturlīdzekļu maksājumiem (Regula Nr. 4/2009 III), piemērojot Publisko dokumentu regulu (Regula Nr. 2016/1191) un Eiropas Savienības noteiktās sankcijas (Padomes Lēmums (KĀDP) Nr. 2022/1909, Regula Nr.833/2014). Būtiska Hartas ietekme bijusi gadījumos, kad Latvijas zvērināts notārs taīsa pārrobežu notariālus aktus par vienošanām attiecībā uz uzturlīdzekļu maksājumiem un saskarsmes tiesībām. Šajos gadījumos zvērināts notārs īsteno arī Hartas 24.pantā nostiprinātās bērna tiesības. Tāpat Hartas 17.pants (tiesības uz īpašumu) tiek piemērots kontekstā ar ES noteiktajām sankcijām.

ĢP skaidro, ka visas prokuroru funkcijas pirmstiesas kriminālprocesā, strādājot pie taisnīga krimināltiesisko attiecību noregulējuma, tiek veiktas strikti atbilstoši krimināltiesiskajām vai kriminālprocesuālajām normām, un prokuroru darbības vai pieņemamie lēmumi ir pamatoti un attiecīgajos normatīvajos aktos balstīti. Līdz ar to Harta netiek piemērota. Tai pat laikā prokuratūra saredz Hartas piemērošanas iespējamu perspektīvu diskutablos, ar kriminālprocesu saistītos jautājumos un ir informēta par Hartas piemērošanas jautājumu risināšanu citos tiesisko attiecību tālākas noregulēšanas posmos, piemēram, ST, apstrīdot atsevišķu kriminālprocesuālo normu atbilstību Satversmei un arī ES normatīvajiem aktiem, kā rezultātā ir lūgts vērtēt arī attiecīgo normu saderību ar Hartu, tomēr šie gadījumi ir jau ārpus prokuratūras kompetences.

LZAP atzīst, ka nav veikts apkopojums par situācijām, cik bieži savā praktiskajā darbā Latvijas zvērināti advokāti piemēro Hartu vai veic atsauces uz to, sastādot procesuālos dokumentus, tomēr, ņemot vērā, ka lielākā daļa no Hartā iekļautajām tiesībām ir iekļautas nacionālajās tiesību normās, Hartas piemērošana praksē savu mērķi sasniedz. Procesuālajos dokumentos viennozīmīgi plašāk atsauces tiek izdarītas un tiek izmantota Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, kurai ir pieejami komentāri, judikatūra un kārtība sūdzības iesniegšanai Eiropas Cilvēktiesību tiesā.

LZTIP norāda, ka ievērojot Hartas 51.pantā noteikto Hartas piemērošanas jomu, nedz LZTIP, nedz zvērināti tiesu izpildītāji tiešā veidā Hartas normas savā darbā nepiemēro un nav ziņu par gadījumiem, kad Hartas piemērošana būtu sniegusi būtisku ietekmi.

1.2.4. Apmācības un izpratni veicinošas iniciatīvas justīcijai

Saskaņā ar LTMC sniegto informāciju laika posmā no 2014.-2020.gadam mācību pasākumi par Hartu, tās piemērošanu un piemērošanas problēmām ir organizēti 89

⁶⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2022.gada 19.aprīļa spriedums lietā Nr. A420259818 SKA-79/2022, <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/8780>

tiesnešiem, 13 tiesu darbiniekiem, 41 advokātam un 8 citu juridisko profesiju pārstāvjiem. Turklāt no 2011.-2022.gadam LTMC sadarbībā ar Eiropas Tiesību akadēmiju un Eiropas Tiesiskās apmācības tīklu piedāvāja un nodrošināja iespēju piedalīties arī starptautiskos mācību pasākumos par Hartu. Rezultātā apmācīti 116 tiesneši, 8 tiesu darbinieki un 2 prokurori. Tuvāk informāciju par šiem mācību pasākumiem aicinām aplūkot pielikumā.

ĢP atzīst, ka prokurori regulāri papildina zināšanas cilvēka pamattiesību un Hartas piemērošanas jautājumos, gan apmeklējot dažādus mācību seminārus (piemēram, TM organizēts seminārs "Cilvēka pamattiesību principa piemērošana kriminālprocesā, Eiropas apcietinājuma lēmuma un Eiropas pierādījumu ordera praktiskā piemērošana", Eiropas Tiesību akadēmijas sadarbībā ar LTMC organizēts seminārs par cilvēktiesībām "The charter of fundamental rights of the European Union in practice" un TA sadarbībā ar Eiropas Tiesību akadēmiju organizēts seminārs "ES pamattiesības un procesuālie standarti"), gan piedaloties starptautisko organizāciju rīkotās apmācībās (piemēram, Eiropas Juridiskā tālākizglītības tīkla (European Judicial Training Network (EJTN)) apmācības "Applicability and effect of the EU charter on fundamental rights in national proceedings" un Eiropas kriminoloģijas biedrības (EUROCRIM) apmācības "Applying the Charter of Fundamental Rights of the European Union").

LZAP pēc savas iniciatīvas nav organizējusi speciālas apmācības, kuru ietvaros Latvijas Zvērinātu advokātu kolēģijā sastāvošiem advokāti būtu izglītoti par Hartu un tajā ietvertajiem pamatprincipiem. Tomēr apmācībās, kuras advokātiem tiek organizētas, analizējot tiesu praksi, lektori izdara atsauces uz starptautiskajiem cilvēktiesību dokumentiem, t.sk. Hartu.

Mācību kursi, lekcijas vai citi izglītojošie pasākumi tieši par Hartu un tās piemērošanu Latvijas zvērīnātiem notāriem nav bijuši. Hartā nostiprinātās pamattiesības ir netieši apgūtas, mācoties par konkrēto Regulu vai Direktīvu tiesību normām.

2. Hartas turpmākā iespējamā loma un pievienotā vērtība, lai stiprinātu situāciju pamattiesību jomā valsts līmenī

Pētījuma 1.1.daļā aplūkotā iestāžu prakse Hartas piemērošanā nesniedz pārliecinošus labās prakses piemērus, kurus varētu attīstīt Hartas lomas stiprināšanā, jo Harta Latvijas institūciju praksē tiek izmantota salīdzinoši maz un lielākoties deklaratīvi, neizprotot tās piemērošanas lietderību un potenciālu pamattiesību stiprināšanā, kā arī dažādi interpretējot vārda "piemērošana" juridisko saturu un jēgu. Līdz ar to secināms, ka Hartas potenciālu primāri un galvenokārt varētu atvērt ar iestāžu darbinieku un sabiedrības izglītošanu un izpratnes vairošanu, kas būtu pielāgota mērķgrupas kompetencei, pārstāvētajai jomai, nozarei un profesionālajām vajadzībām:

- izstrādājot atbilstošas vadlīnijas vai metodisko materiālu ar skaidrojošu informāciju Hartas piemērošanai praksē⁷⁰, papildinot to ar komentāriem pie katra panta, EST judikatūru un reāliem piemēriem no nacionālo iestāžu prakses (piemēram,

⁷⁰ Kas ir Harta, tās spēks un vieta Latvijas tiesību sistēmā, tās mijiedarbība ar nacionālajiem normatīvajiem aktiem, jo sevišķi Satversmi, tās piemērošanas lietderība, tehnika un spēks.

pašvaldībām to autonomo funkciju un brīvprātīgo iniciatīvu izpildē, kā arī likumdošanas īstenošanā un politikas veidošanā);

- organizējot un piedāvājot plašākas mācību un semināru apmeklēšanas iespējas par Hartu un tās piemērošanu valsts un pašvaldības iestāžu darbiniekiem, kas ikdienā piemēro tiesību aktus vai veic tiesību jaunradi, un sabiedrības pārstāvjiem, kas par to interesējās;
- stiprinot un popularizējot Latvijas Hartas kontaktpunkta darbību, atpazīstamību un pieejamību ar Hartu saistītu jautājumu izzināšanā un risināšanā (iekļaut TM mājas lapā informāciju par to, tā darbības mērķiem, funkcijām, reāli paveikto, īstenojamām aktivitātēm, un norādot atbildīgo amatpersonu kontaktinformāciju);
- vairojot izpratni, ka Harta var tikt piemērota ne tikai kā materiālais tiesību avots, bet arī kā:
 - nacionālo tiesību normu interpretācijas līdzeklis;
 - atsauce uz vispārīgu principu jeb fakta apliecinājumu, ka attiecīgas tiesības pastāv, taču bez tai sekojošas analīzes;
 - atsauce ar papildu argumenta nozīmi, kas apliecina veiktā tiesisko un faktisko apstākļu izvērtējuma pareizumu un pieņemtā lēmuma pamatotību katrā konkrētā situācijā.
- izplatot informāciju par resursiem, kas satur atziņu apkopojumu no EST prakses lietās, kur Harta ir spēlējusi būtisku lomu, tādējādi sekmējot šo atziņu izmantošanu, gatavojot atbildes uz personu iesniegumiem vai izstrādājot tiesību aktu projektus;
- aicinot augstskolas, to studentus un mācībspēkus publicēt un izplatīt pētniecības darbus ar Hartas piemērošanu saistītajos jautājumos;
- izveidojot nacionāla līmeņa Hartai veltītu mājas lapu, kas būtu visaptverošs informatīvs resurss latviešu valodā visiem interesentiem.